

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Historie první křížové výpravy (1096-1099)

The History of the First Crusade (1096-1099)

Vedoucí práce:

ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor:

Marie Prokopová

Praha 2011

Anotace

Bakalářská práce „Historie první křížové výpravy (1096-1099)“ pojednává o vzniku a vývoji křížových výprav na Východ. Cílem práce je zachytit příčiny vzniku a průběh celého prvního křížáckého tažení a jeho kulturní dopad na oblast Palestiny, zároveň i jeho kulturní význam pro středověkou Evropu. Práce se věnuje rovněž i dějinně-kulturnímu prostředí v Byzantské říši v 11. století a její spoluúčasti na tažení. Část práce se zabývá hlavními představiteli křížové cesty a následně i jejich osudy po dobytí Jeruzaléma. Práce se dále věnuje vzniku a vývoji křížáckých států a rovněž i rytířským řádům jako doprovodného jevu křížácké výpravy.

Annotation

Bachelor thesis „The History of the First Crusade (1096-1099)“ deals about formation and development of Crusades to the East. The aim of the thesis is to capture causes of formation and progress of the all first crusade and its cultural effect to the area of Palestine, as well as cultural importance to the Medieval Europe. The thesis also applies of historical- cultural surroundings in Byzantine Empire in 11. century and its complicity at the campaign. Further the part of the thesis deals about the main representatives of the First Crusade and then their fates after the conquest of Jerusalem. The thesis applies of the origin and development of the Crusader states and Order of Knighthood as well as side affect of the First Crusade.

Klíčová slova

Křížové výpravy – křížáci – Byzantská říše – Východ – Jeruzalém – Seldžučtí Turci – křesťané – muslimové – křížácké státy – rytířské řády.

Keywords

Crusades – crusaders – Byzantine Empire – the East – Jerusalem – Seljuq Turks – Christians – Muslims - Crusader states – Order of Knighthood.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 5. dubna 2011

Marie Prokopová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala ThDr. Kamile Veverkové, Th.D. za odborné rady a vřelou spolupráci při zpracovávání této práce.

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratek	6
Úvod	8
1. Byzantská říše v 11. století	11
1.1. Doba od smrti Basileia II. do úmrtí Konstantina IX. Monomacha.....	12
1.2. Porážka u Mantzikertu.....	14
1.3. Nástup Alexeia Komnena.....	17
2. Vyhlášení 1. křížové výpravy	19
2.1. Příchod „lidových křížáků“ na Východ.....	21
3. Průběh 1. křížové výpravy	24
3.1. Hlavní účastníci křížového tažení.....	24
3.2. Kult rytířství ve středověku.....	27
3.3. Dobyetí Nikáie a bitva u Doryla.....	28
3.4. Putování Malou Asií.....	30
3.5. Dobyetí Antiochie.....	32
3.6. Dobyetí Jeruzaléma.....	39
4. Důsledky 1. křížové výpravy	43
4.1. Vznik Jeruzalémského království.....	43
4.2. Vznik křížáckých států.....	46
4.2.1. <i>Eddeské hrabství</i>	46
4.2.2. <i>Antiošské knížectví</i>	47
4.2.3. <i>Tripolské hrabství</i>	48
4.3. Rytířské řády.....	49
4.3.1. <i>Chudí spolubojovníci Šalamounova chrámu- Řád templářů</i>	49
4.3.2. <i>Rytíři a špitálníci sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Maltě</i>	51
4.3.3. <i>Řád Německých rytířů (Bratři německého řádu Panny Marie Jeruzalémské)</i>	53
5. Kulturní dopad 1. křížové výpravy na Východě	56
Závěr	61
Použitá literatura	63

Seznam zkratk:

A kol. – a kolektiv

Nakl. - nakladatelství

N.l. – našeho letopočtu

Pol. - polovina

Pyrenejský pol. – Pyrenejský poloostrov

Př.Kr. – před Kristem

R. - rok

Str. - strana

Sv. - svatý

Tzv. – takzvané

UJEP – Univerzita Jana Evangelisty Purkyně

Vl.jm. – vlastním jménem

Úvod

Křížové výpravy jsou jednou z důležitých historických etap v dějinách Evropy. Byla to vojenská tažení uskutečněná na konci 11. století s cílem znovuzískání Jeruzaléma do křesťanských rukou a osvobození křesťanských bratří na Východě od muslimů. První z těchto křížáckých výbojů započalo epochu dvou století dalších výbojů na Východ. Ty měly za úkol odrazit či pozastavit útoky muslimských obyvatel v Palestině. Myšlenka pro mnohé z účastníků znamenala především vykoupení se a pokání za své hříchy; tak jak to západním křesťanům přislíbil papež Urban II. Oblast Palestiny byla a je křížovatkou zájmů, ať už jsou to zájmy náboženské či politické. Je to také křížovatkou dvou navzájem kulturně odlišných světů; svět západoevropský a svět islámu. První křížová výprava přinesla sice Evropanům vítězství, celé křížové tažení však porážku. Rokem 1291 vojenské výpravy na Východ definitivně končí vyhnáním křesťanů z oblasti Palestiny.¹

Společnost 21. století a dnešní člověk dnes už stěží může porozumět tehdejšímu nadšení z křížových výprav. Fascinují nás bitvy a rytířský ideál této doby, ohromné masy lidí vydávajících se na dlouhá putování s cílem bojovat, třeba i holýma rukama, proti neznámým nepřátelům. Na druhou stranu ale nechápeme, proč lidé dobrovolně odcházeli do vzdálených končin a umírali daleko od svých domovů. Středověký život byl však téměř ve všech oblastech naplněn křesťanstvím, a proto lidé neváhali položit své životy za svou víru a za záchranu Svatého města.

Cílem této práce je zachytit a reflektovat historii první křížové výpravy. Struktura práce odpovídá definovanému cíli. V první kapitole je nastíněna dějinně-kulturní situace v Byzantské říši. Další kapitola vysvětluje příčiny a průběh vyhlášení výpravy. Kapitoly třetí až čtvrtá se zabírají již samotným tažením na Východ. Poslední kapitola se věnuje kulturním změnám v oblasti Palestiny po příchodu křížáků.

K tématu křížových výprav existuje celá řada publikací. Významný badatel, historik Steven Runciman zpracoval téma křížových výprav do dosud nepřekonatelné trilogie *A History of the*

---

¹ Souhrnný přehled základních fakt a bibliografie k fenoménu křížových výprav podává autor hesla Křížové výpravy, vynikající britský historik Jonathan Riley-Smith, v prestižním lexikonu středověkých dějin. Srov. RILEY-SMITH, Jonathan. Kreuzzüge. In *Lexikon des Mittelalters*. Band V. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003, str. 1508-1519.

Crusades. Z pera Stevena Runcimana pochází i samostatné zpracování první křížové výpravy, a tím je *The First Crusade*, vycházející svým způsobem z jeho trilogie. Co se týká odborné literatury přeložené do českého jazyka, nejvíce jsem čerpala z překladu díla Antony Bridge *Křížové výpravy*. Dále jsem použila překlad Alfreda Duggana *Křížácké výpravy*. Z českých autorů bych jistě měla jmenovat manžele Hrochovi, kteří jsou autory díla *Křížáci ve Svaté zemi*. Věra Hrochová pak v práci *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik* ucelila poznání kronikářů na téma křížové výpravy. Z pramenné literatury bych ráda zmínila dílo francouzského kronikáře Fulchera z Chartresu *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Za zmínku též stojí dílo arabského kronikáře Usáma ibn Munkize *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křížáky*. Pro nastínění dějinně-kulturní situace v Byzantské říši v období 11. století jsem využila práci Bohumily Zástěrové *Dějiny Byzance*. Nepřeberné množství odborné literatury se zabírá tématem rytířských řádů, ponejvíce řádem templářským. Pro svou práci jsem využila především dílo Helen Nicholsonové *Templáři : 1120- 1312* a Franka Sanella *Templáři : Boží bojovníci, ďábloví bankéři*. Velice významnou prací je dílo badatele Malcolm Bardera *Noví rytíři*, které je založeno na základní analýze dobových pramenů. Rozsáhlou prací zabývající se tématem Řádu německých rytířů je práce od Henry Bogdana *Řád německých rytířů*. Pro vznik a vývoj řádu johanitů jsem pracovala především s dílem Bertholda Waldstein- Wartenberga *Řád johanitů ve středověku: Kulturní dějiny řádu*. Souhrnnou a velice přehlednou prací je *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci* od Milana Bubena.²

---

² RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. Německé vydání: srov. RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981.
RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York : Harper & Row, 1964.
RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100-1187. New York : Harper & Row, 1965.
RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 3, The Kingdom of Acre and the later Crusades. New York : Harper & Row, 1967.
BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995.
DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973.
CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Nový Jičín. 1920.
IBN MUNKIZ, Usáma. *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křížáky*. Praha : Odeon, 1971.
ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. Praha : Academia, 1992.
NICHOLSONOVÁ, Helen. *Templáři : 1120-1312*. Brno : Computer Press, a.s., 2008.
SANELLO, Frank. *Templáři : Boží bojovníci, ďábloví bankéři*. Praha : Brána, 2007.
BARBER, Malcolm. *Noví rytíři*. Praha, Argo, 2006.

-
- BOGDAN, Henry. *Řád německých rytířů*. první. Praha : Garamond, 2009.
- WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku : Kulturní dějiny řádu*. Praha : Academie, 2008.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004.

1. Byzantská říše v 11. století

Na počátku 11. století, ještě za života císaře Basileia II.³ (976 - 1025)⁴, se Byzantská říše nacházela na vrcholu své moci. Říše byla ekonomicky na výši a zaujímal velké území. Jihoslovanské národy byly včleněny pod její správu, državy v jižní Itálii měli Byzantinci pod kontrolou a útoky islámských sousedů na východě byly pozastaveny. V 11. století byla říše velmi dynamicky rozvíjena. Velkou úlohu zde hrál obchod a obchodní střediska. Velmi důležitými se stala italská města, která zprostředkovávala zahraniční obchod s dalšími středozemními státy. Mnoho obchodníků z Benátek, Janova, Pisy nebo Florencie se usadilo v Konstantinopoli. Za vlády Alexeia Komnena (1081-1118) bylo Benátčanům povoleno založit si v Konstantinopoli vlastní čtvrť a mohli bezcelně obchodovat.⁵ Nicméně v následujících letech za nástupců Basileia II. mělo dojít nejen k úpadku ekonomickému, nýbrž především ke ztrátě jak držav na Západě, tak i na Východě.⁶

Je důležité zmínit, že byzantští císaři a všichni obyvatelé Byzance se považovali za Římany a za dědice Římského impéria, které většina císařů chtěla obnovit ve svém původním rozsahu, co se moci i území týká. Také občané nazývali sami sebe Římany a západní Evropany Latiny nebo Kelti. Byzantinci se skládali z mnoha národů, které spojovalo to, že mluvili řecky, považovali se za Římany a byli křesťany. Pro dnešního člověka je těžké představit si, jak moc tehdy znamenalo být Římanem - civilizovaným člověkem, pro kterého je na prvním místě hluboká víra v Krista a je velmi důležité obrátit na víru i okolní národy a sjednotit je pod jedním pánem.⁷ Byzantská říše se otevírala každému, kdo víru v Kristu přijal. Ať už byl jakékoliv národnosti a mluvil jiným jazykem než řecky. Lidé jiných národností sloužili ve vojsku, byli součástí administrativní složky a měli dokonce přístup i do složky církevní.

---

³ Basileios II. Bulharobijce (Bulgaroktonos)- Byzance za jeho vlády zaujímal velké území- celý Balkán po Drávu a Dunaj, jižní Itálii, Malou Asii až ke Kavkazu. Zastavil expanzi Bulharů a mezi lety 1001- 1014 dobil jejich území. Spojencem se mu stal kyjevský kníže Vladimír I., za něhož dochází ke christianizaci Ruska a její začlenění do sféry duchovního vlivu Byzance. Převzato z HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

⁴ U panovníků budeme v závorkách uvádět dobu vlády, u papežů dobu pontifikátu.

⁵ Za vlády Basileia II. bylo Benátčanům uděleno mnoho výhod: nižší poplatky, zjednodušené kontroly při celních kontrolách. Výhody jim přinesla pomoc byzantskému císaři proti Arabům, kteří útočili na jih Itálie. Alexeios Komnenos jejich pomoc využil proti normanskému dobyvateli Robertu Guiscardovi. Zpracováno dle HROCHOVÁ, Věra; TŮMA, Oldřich. *Byzantská společnost : Soubor byzantských reálií* (skripta) Praha: Karolinum, 1991, str. 96-100.

⁶ Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 202- 203, str. 251-252, str. 270-271.

⁷ Převzato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Akademie, 1995, str. 19- 21.

Velkou roli v celém systému hrála osoba císaře jakožto neomezeného vládce a pozemského zástupce Krista. Císař byl hlavou moci světské i církevní a tudíž mohl do církevních záležitostí v podstatě jakkoliv zasahovat. Panovník musel být ortodoxní křesťan. Byl absolutní vládce, v jehož ruce ležela veškerá moc. Byzanc se svým způsobem vlády odlišovala od všech západoevropských zemí. Caesaropapismus⁸ byl pěstován pouze zde. To je velký rozdíl s porovnáním se Západem, kde byl hlavou církve papež a hlavou světskou byl panovník, kdy se často tyto dvě složky dostávaly do konfliktu co se nadřazenosti nad sebou týká. Roku 800 bylo Karlem Velikým obnoveno císařství na Západě, což se nesešlo s přílišným souhlasem na Východě. Západní křesťané uznávali svrchovanost papeže, který byl pro ně i představitelem zaniklého impéria na Západě. Na Východě křesťané jako hlavu své církve uznávali císaře, který si také nechával říkat Isapostolos, Rovný apoštolům. Byzantinci uznávali papeže jen jako jednoho z patriarchů.⁹

1.1. Doba od smrti Basileia II. do úmrtí Konstantina IX. Monomacha

Za nástupců císaře Basileia II. Konstantina VIII. (1025 – 1028), Romana III. (1028 – 1034), Michaela IV. (1034 – 1041) a Michala V. (1041 – 1042), země neztratila žádná větší území. Spíše se začaly projevovat opoziční snahy o uzurpaci moci, které byly za Basileia II. potlačeny. Tito císaři se museli vyrovnávat s příchodem Arménů z východu a neklidem na bulharském území, kde se jeho obyvatelé stále ještě nesmířili s byzantskou nadvládou.¹⁰ Obyvatelé Byzance byli, zvláště za vlády posledních dvou jmenovaných panovníků, postiženi vysokými daněmi a konfiskací majetku.

Více významným panovníkem se stává Konstantin IX. Monomachos (1042- 1055). Za Konstantina Monomacha se situace v zemi uklidnila a nastala větší stabilita. V této době dochází k postupnému rozkvětu kulturního a duchovního života. Konstantin se, stejně jako jeho předchůdci, musel také potýkat s nepokoji na srbském území, čelit útokům od svého severního souseda, Kyjevského knížete, či vzpourě ve své vlastní armádě. Dalším důležitým nepřítelem se

---

⁸ Caesaropapismus- politicko-církevní soustava, kdy si vladař osvojuje právo být císařem i papežem. Církevní moc je pohlcena politickou a je jí plně ovládána. Zpracováno dle *Ottův slovník naučný*, 5.díl. Praha, 1892, str. 25.

⁹ Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 10-16.

¹⁰ Bulharské území bylo dobyto císařem Basileiem II. roku 1014. Podrobněji ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 199-201.

stal nomádský kmen sídlící na sever od Černého moře, kmen Pečeněhů.¹¹ Ve střetech s Pečeněhy byla Byzanc spíše neúspěšná. I když se armádě císaře podařilo nomády několikrát porazit, nakonec byl císař nucen s kočovníky uzavřít mír.¹² Za císaře Konstantina IX. došlo ke konečné anexi Arménie pod byzantskou správu. Království Ani padlo také díky vnitřním silám, kdy se většina arménské aristokracie, i hlava arménské církve, přidala na stranu Byzance. Tím, že došlo k demilitarizaci východního území, se v budoucnu usnadnila situace pro Seldžucké Turky, kteří tak měli jednoduší přístup do vnitrozemí Malé Asie.¹³

Důležitá událost, která se stala za Konstantinovi vlády, a kterou je třeba zmínit, je církevní schizma z roku 1054. Jedním ze zdrojů sporů mezi Západní a Východní církví byly rozdíly v liturgii a dogmatech. Na Západě prosazování vymanění církve ze světské moci, což hlásalo clunyjské hnutí, ale také papežský nárok zasahovat do církevních záležitostí na jihu Itálie, která spadala pod Byzanc.

V této době také dosahovali Normané značných úspěchů v jižní Itálii na úkor Byzance i papeže. I přesto, že Západ i Východ zastával rozdílné názory na situaci, tak stejně jako císař Konstantin, tak i papež Lev IX. (1049-1054), toužili oba dva po urovnání konfliktu. Hlavní postavou ve sporu na Východě se stal patriarcha Michael Kerularios¹⁴. Situace se po zprvu přátelském jednání nevyvíjela dobře, až došlo k oboustranné exkomunikaci. Obě strany se exkomunikovaly několik dní po sobě v červenci roku 1054.

V této době to vypadalo jako chvilkový osobní spor mezi dvěma muži, který bude určitě brzy urovnán. Vzájemné odcizení pochopitelně nenastalo ze dne na den, ale docházelo k němu posupně během následujících let. Ke snahám nijak jistě nepřispěl ani fakt, že se od roku 1059 stali papežové spojenci Normanů.

Vzájemné komunikace mezi oběma světy navzájem ochladly a už tak značné rozdíly kulturní i duchovní se prohlubovaly stále více.¹⁵

---

¹¹ Pečeněhové původně sídlili severně od Černého moře. Jejich postup na jih byl způsobem nátlakem jiných nomádských kmenů tureckého původu- Uzů a Kumánů. ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha: nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 218-219.

¹² Tamtéž.

¹³ Převzato z Nicolle, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, str. 9.

¹⁴ Michael Kerullarios (1043- 1058) byl konstantinopolský patriarcha, který byl zastáncem nezávislosti církve na světské moci. V době, kdy Byzance přicházela o svůj v jižní Itálii, začal vystupovat proti latinskému obřadu v Konstantinopoli. Dal zavřít latinské kostely a kláštery v Konstantinopoli. Převzato z HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

¹⁵ Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 221- 222.

1.2. Porážka u Mantzikertu

V následujících letech se na císařském trůnu střídali panovníci, kteří své reformy obraceli k té či oné skupině ve vládnoucích vrstvách, ke které sami patřili. K moci se dostává úřednická anebo vojenská aristokracie.¹⁶ Díky reformám, především úřednické aristokracie, měli některé aristokratické rodiny ve svých rukou velké množství půdních majetků a ovládali téměř celé provincie. Postupně docházelo k oslabení vztahů mezi provinciemi a hlavním městem a byla tím narušena administrativní struktura.¹⁷

Důležitým panovníkem v tomto chaotickém období, které bylo plné pokusů o uzurpaci moci, byl Romanos IV. Diogenes (1068 - 1071). Z počátku během jeho vlády nedošlo k větším ztrátám. Nicméně v posledním roce jeho panování dostává Byzantská říše dvě velké rány, které jsou jedním z důvodů postupného úpadku a oslabení.

Prvním neúspěchem Romanovi vlády bylo, že Byzanc přišla o své državy v jižní Itálii. Během 11. století byly tyto državy místem, o které se zaujímali nejen Normané, ale byla to místa, které si nárokoval i papež. Navíc tato oblast musela čelit útokům Arabů. I když byla území pod správou Byzance, vedla si vesměs svou vlastní politiku. Proti Normanům byla nejen Byzancí několikrát vyslaná armáda, nýbrž i armáda papeže Lva IX. se s Normany setkala. Hlavním představitelem normanského odporu se stal Robert Guiscard¹⁸, který od nástupce Lva IX., papeže Mikuláše II. (1059-1061), získal v léno provincie Apulii a Kalábrii, které stále ještě patřily pod správu Byzance; a Sicílii, kterou si Normané zase museli vydobýt od Arabů. Všechny pokusy o zastavení normanské ofenzívy byly neúspěšné a 16. 4. 1071 Normané dobyli, po třiletém obléhání, město Bari, které bylo hlavním opěrným bodem Byzantské říše na tomto území. V následujících letech, po dobytí zbytku jižní Itálie, se jim tak podařilo vytvořit velmi silný stát.¹⁹

Druhým nebezpečným nepřítelem se pro Byzantskou říši stali na východě Seldžučtí Turci²⁰. S

---

¹⁶ Úřednická aristokracie byla nejvzdělanější vrstvou v zemi a reformy se týkali většinou pozemkového systému. Vznikal systém tzv. pronoií- ta byla velice obdobná se západoevropským lenním systémem. Vojenská aristokracie se naopak pokoušela posílit vliv vojska. Převzato z HAVLÍK, Lubomír. *Přehledné dějiny Byzance* (skripta). Brno: rektorát UJEP Brno, 1979, str. 70-71.

¹⁷ ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 237.

¹⁸ Robert Guiscard (Lišák) (1013- 1085) byl normanský šlechtic a vévoda z Apulie. Byl to syn Tankréda z Hateville. Stal nejvýznamnější vůdce normanské expanze na jihu Itálie, až se mu podařilo v roce 1071 zajistit si vliv v této oblasti. Od roku 1054 byl podporován papeži a v r. 1059 přijal od papeže Mikuláše II. Apulii a Kalábrii jako papežské léno. Na počátku 80. let začal ohrožovat okolí Drače a Konstantinopole. Převzato z HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

¹⁹ Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 241- 242.

Byzantskou říší se Turci dostávali do kontaktu již dříve. Hlavně v době, kdy byla pozornost Byzance odvrácena jinam, využívali Turci oslabení východní hranice a většinou pustošivě útočili. V roce 1063 se sultánem stává Alp-Arslán²¹ a útoky ze strany Seldžuků dostávají přesnější ráz.

Hlavním cílem Alp-Arslána, ale nebylo rozvrácení Byzance, ale spíše se pokoušel o rozvrácení Fátimovské říše. Nicméně se rozhodně nebránil získání nových území. Hlavním důvodem, proč se o rozvrat Fátimovské říše pokoušel, byla odlišnost náboženská. Jelikož Seldžuci obsadili Bagdád, převzali i tamní náboženství, což byla sunnitská větev islámu. Naproti tomu Fátimovci byli šiitové. Proto se také Fátimovská říše bude v budoucnu pokoušet dohodnout se s křesťáky. Viděla v nich jakési spojence proti Seldžukům, sunnitům. Křesťáci však rozdělily mezi sunnity a šiity neviděli a obě skupiny brali jako své nepřátele a utlačovatele křesťanů.²²

Romanos se s Turky utkal v několika bitvách, ve kterých se mu sice podařilo získat zpět některá ztracená území, ale projevila se zde nesourodost byzantské armády, která byla složená z vojáků různých původů a různých vyznání. Je naprosto pochopitelné, že vojáci, kteří byli do armády rekrutováni v podstatě násilím a měli bojovat za císaře, proti kterému se nejprve sami stavěli, nebyli příliš výkonnou a spolehlivou armádou. Armáda byla tvořena Franky, Anglosasy, Pečeněhy, Uzy, Kumány atd. Jádrem tedy tvořili žoldnéři z cizích zemí. I přesto, že to byli profesionální bojovníci, nedokázali se domluvit. A na tomto faktu ztroskotala i bitva u Mantzikertu.²³ Císař Romanos vytáhl roku 1071 proti Seldžukům s cílem jejich konečné porážky. Byzantská armáda nejprve dobyla Mantzikert ležící na východní hranici říše poblíž jezera Van a nedaleko tohoto města došlo 26.8 1071 ke slavné bitvě. Důležitou roli zde hrála především již zmíněná nesourodost armády, kdy některé složky, převážně muslimských vojáků, přešly na stranu Turků, Frankové odmítli bojovat a zbytek armády byl poražen. Sám císař byl na nějaký čas zajat a byl donucen podepsat mírovou smlouvu s Alp-Arslánem a vyplatit mu určitý finanční obnos a

---

²⁰ Seldžučtí Turci byl klan Turků zvaných Oghuzové či Ghuzzové a svůj název odvozovali od svého náčelníka Seldžuka, syna Dekakova z Buchárska, který v 11. a 12. století založil několik dynastií v Mezopotámii, Sýrii, Persii a Malé Asii. Tento kmen se v pol. 10.st. usadil v oblasti východního pobřeží Kaspického moře a nespíše v tomto období byl obrácen na islám. Jejich moc vzrostla v pol. 11.století, kdy pomalu obsadili celý dnešní Irán a Bagdád. Zpracováno dle HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

²¹ Alp-Arslán (1029- 1072, vl.jm. Muhammad ibn Daud) byl turecký seldžucký sultán od roku 1063. Dobył Sýrii, Kilikii a Arménii. Vedl armádu, která porazila byzantského císaře Romana IV. Diogena. Převzato z HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

²² Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 244- 245.

²³ Zpracováno dle HROCHOVÁ, Věra; TŮMA, Oldřich. *Byzantská společnost : byzantských reálií* (skripta). Praha: Karolinum, 1991, str. 39- 40.

zavázat se k pozemkovým ústupkům. Po jeho smrti však Turci nedostáli svých závazků z mírové smlouvy a zabírali další a další území ve středozeří Byzance.

Vzápětí po prohrané bitvě vypukla občanská válka a velké vnitřní nepokoje doprovázené povstáními a pokusy o uzurpaci moci. Ke všemu se časem přidal i hlad, jelikož hlavní oblasti zdroje obilí byla území ve středu Malé Asie, kterou Seldžučtí Turci začali zaplavovat. Správa Byzance přestávala fungovat. Města se vzdávala a podrobovala nově příchozím, anebo se úplně vyliďňovala. Řekové odcházeli a města byla buď zpusťošena Turky, nebo jimi osídlena. Turci obsadili Nikáiu, dobyli Smyrnu, Antiochie byla nějakou dobu pod správou Arménů, ale jeden z nich ji po čase prodal Seldžukům. Byzanc ztratila ve vnitrozemí Malé Asie naprostou kontrolu. Ke klidu země nepřispěl ani fakt, že na Balkáně, který byl stále pod byzantskou správou, začaly propukat povstání a pokusy o vymanění se z Byzantské správy, což se podařilo v roce 1076 Chorvatsku a rok na to i Zety.²⁴

Seldžucká armáda, která přišla do Byzance, nebyla tvořena pouze Seldžuckými Turky. Vojska v muslimském světě tvořila smíšenou armádu, ve které byli Dajlamovci, Khurasánci, Gruzíni nebo Kurdové.²⁵ Seldžučtí Turci sice ovládli Anatólii v Malé Asii, ale nedošlo zde k vytvoření žádného tureckého státu, který by byl spravován jednou osobou. Turci města obsadili, ale většinou se jednalo o skupiny, které jednali sami za sebe a ne pod jedním vůdcem. Jejich roztříšťenost nakonec přispěla k možnosti znovudobývat ztracené území.²⁶

Nájezdům Seldžuckých Turků se neubráníl ani Jeruzalém, který patřil pod správu Fátimovců. Křesťanská obec v Jeruzalémě si dokázala udržet své trvání, i když doba pro ni nebyla příliš příznivá. V roce 638 byl Jeruzalém dobyt islámskými armádami, což bylo pro křesťany ořesem, ale kalifové nechali křesťany i Židy, národy Písma, žít v poklidu. Respektovali křesťanské poutníky, kteří přicházeli do Jeruzaléma, z jediného důvodu. Tím byly peníze, které s sebou přinášeli. Proto většinou muslimští páni křesťanské poutníky podporovali a chránili. Především v polovině 11. století se rozmohl kult poutnictví k místům, kde působil a zemřel Ježíš Kristus. Velmi mnoho z budoucích křižáků Jeruzalém navštívilo již dříve a cestu tam dobře znali. V této době byla cesta ke Svatému městu celkem bezpečná. Většina poutníků cestovala po souši, to je přes Malou Asii. Jen málo z nich si vybralo nebezpečnější cestu po moři, kterou obývali piráti.

---

²⁴ Zpracováno dle ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 244- 248.

²⁵ Zpracováno dle Nicolle, David. *První křižová výprava 1096-99*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, str. 23- 24.

²⁶ Zpracováno dle DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, str. 20- 21.

Poklidná doba však skončila s příchodem Seldžuckých Turků, kteří se pokoušeli rozvrátit Fátimovskou říši, a jelikož byl Jeruzalém její součástí, byl roku 1078 dobyt. Tím končí příchod poutníků do Svaté země.²⁷

Šok, který západní křesťané zažili, když se dozvěděli, že místo, kde byl ukřižován Spasitel, bylo dobyto Seldžuky, musel být obrovský. Hůře ovšem než ke křesťanům, se Turci zachovali k Židům. Ti vždy podporovali vládu Fátimovců, a proto se jich příchod Turků dotkl více, než křesťanů. Většinou se ale změna nadvlády nad Jeruzalémem obyvatel téměř nedotkla a život pokračoval dál. Jeruzalém začal za vlády Turků vzkvétat. Město vzrůstalo na kráse. Byly postaveny nové hradby a staré stavby byly zrestaurované. Turecká nadvláda ale neměla trvat příliš dlouho. V srpnu roku 1098 byl Jeruzalém dobyt zpět šíitskými Fátimovci v čele s chalífou al-Afdalem. Ti město vyplenili, Turci byli pobiti a někteří společně s křesťany vyhnáni. Jeruzalém tak byl opět v rukou Fátimovců, kteří se ke křesťanům už ale nezachovali tak přívětivě.²⁸

1.3. Nástup Alexeia Komnena

Konec neustálých mocenských převratů v Byzanci je spojen se jménem Alexeia Komnena²⁹ (1081- 1118). Alexeios dostal do rukou říši, která byla částečně v rukou Turků na východě, kdy v oblasti Malé Asie ovládal jen několik přístavů, na západě byla neustále ohrožovaná místními vzpourami a útoky Normanů v čele s Bohemundem Tarentským³⁰, a útok Pečeněhů v roce 1086 znamenal pro Byzanc porážku. V roce 1091 se Pečeněhové spojili se Seldžuky a oblehli Konstantinopol, kde byli poraženi a Pečeněhové téměř vyhlazeni. Ti, kteří přežili, byli rekrutováni do byzantské armády a většinou měli úkol jakési policie a měli dohlížet na pořádek v zemi.³¹ I když o armádu se Alexeios příliš opírat nemohl, byl velmi úspěšný, co se loďstva týká. Nemohl dovolit další postup Turků, popřípadě jejich ovládnutí východní části Středozemí.

²⁷ Zpracováno dle DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, str. 18- 21.

²⁸ Zpracováno dle ARMSTRONGOVÁ, Karin. *Jeruzalém*. Praha: nakl. Lidové noviny, 1999, str. 262- 263.

²⁹ Alexeios I. Komnenos byl zakladatel dynastie Komnenovců. Za svého panování rozšířil území říše a posílil císařskou autoritu. Zreorganizoval vnitřní správu a finance a zřídil vojsko z držitelů pronoií. 1081- 1085 musel bojovat s Normany, kteří se vylodili u Drače. V roce 1086 bojoval s bulharskými povstanci a roku 1091 porazil Pečeněhy. HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

³⁰ Bohemund I. z Tarentu (1050- 1111) byl normanský šlechtic, syn Roberta Guiscarda, vévod z Tarentu a antiochijský kníže od roku 1098 až do roku 1108, kdy si Antiochii nárokoval byzantský císař Alexeios Komnenos. Bohemund z Tarentu se poté stáhl do ústraní a na východ se již nevrátil. Převezato z HONZÁKOVÁ, Marie. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha: Nakladatelský dům OP, 1993.

³¹ Převezato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Akademie, 1995, str. 42- 43.

Byzantinci se velmi dobře uměli technicky vyznat ve stavbě lodí. Turci neměli se stavbami lodí a organizací bitev na moři téměř žádné zkušenosti a Byzantinci tak byli ve výhodě.³² Zajímavý je fakt, že když Alexeios Komnenos nastoupil na trůn, armáda z větší části postrádala jezdecko, protože byl nedostatek koní. Byl uskutečněn obchod s fátimovskou Styky mezi Byzancí a Fátimovskou říší byli čilí i co se týká podpory byzantské armády ze strany Fátimovců. Lze si lehce domyslet z jakého důvodu. Oba dva státy hraničily se Seldžuckým sultánem a oba jím byly trvale ohrožovány.³³

Říkat, že hlavní příčinou úpadku a rozvratu říše a následného vyhlášení první křížové výpravy byla porážka byzantských vojsk v bitvě u Mantzikertu, by bylo jistě mylné tvrzení. Spíše než bitva u Mantzikertu, byla důvodem úpadku a oslabení právě následná občanská válka a neustálé převraty v zemi. To umožnilo Turkům ujmout se kontroly nad větší částí Malé Asie, konkrétně Anatólie. Tím Byzantská říše ztratila hlavní zdroj obilí a také mocensky začala strádat ohledně rekrutování vojáků.

Také ztráta území v jižní Itálii znamenala pro Byzanc těžkou ránu a přinesla jí problémy s Normany. Po nástupu Alexeia se situace více stabilizovala, ale potřebu pomoci si císař jasně uvědomoval. I když se Turci v Malé Asii rozpadli na menší skupiny, na sobě téměř nezávislé a každá skupina se starala především o své zabrané území, císař Alexeios neměl armádu, aby na ně mohl zaútočit. Silná armáda rozprášená v roce 1071 v bitvě u Mantzikertu, zatím nebyla obnovena. Císař měl sice značné finanční prostředky, ale prozatím se mohl opírat pouze o cizí žoldnéře. Alexeios se během své vlády projevil jako velký státník, schopný diplomat a velice chytrý taktik. V první řadě mu šlo především o získání ztracených území zabraných Seldžuky a o svatá místa v Palestině příliš nedbal. Doufal tak, že pomocí peněz a prosby o pomoc záchranu svatých míst před muslimskými utlačovateli, dokáže západní křesťany motivovat k účasti na tažení proti Turkům v jeho armádě a pod jeho velením. A tak po více než 40 lety byla obnovena komunikace s papežem a západními křesťany.³⁴

---

³² Převzato z ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 272- 273.

³³ Převzato z Nicolle, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, str. 89.

³⁴ Převzato z ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol.. *Dějiny Byzance*. Praha : nakl. Československé akademie věd, 1992, str. 246.

2. Vyhlášení první křížové výpravy

Alexeios Komnenos vyslal delegaci k papeži Urbanu II. (1088-1099)³⁵. Alexeios papeže nežádal o pomoc dobýt zpět ztracená území v Anatolii a obnovit tak svou nadvládu na tomto území. O dobytí svatých míst se příliš nezajímal, pokud by to nepřineslo ovoce i jeho zemi. Svou žádost formuloval jako prosbu západním křesťanům o pomoc vyhnání Turků ze svatých míst, jako službu Bohu. Delegace měla také za úkol popsat, jak dochází k útlaku východních křesťanů Turky a jak je utlačována církev Jeruzalémě.³⁶ Kdyby západní křesťané pomohli Byzantincům osvobodit zemi od pohanských Turků, jistě by to napomohlo k znovunavázání ztracených kontaktů a také k odstranění církevního rozkolu.³⁷

Delegace předstoupila před papeže a shromážděné biskupy na koncilu v Piacenze v březnu roku 1095. Koncil ovšem nebyl svolán kvůli delegaci či kvůli turecké invazi, ale měl za úkol vynést rozsudek nad německým císařem Jindřichem IV. (1056-1106)³⁸. Žádost, kterou delegace předložila na tomto koncilu a s jakou zaníceností popsala útlak východních křesťanů, mocně zapůsobila na přítomné biskupy i na samotného papeže. Papež již na tomto koncilu uvažoval o příslibení pomoci, ale zatím s vyjádřením vyčkával.³⁹

Ještě téhož roku na podzim, byl svolán další koncil, a to do Clermontu. Byli zde přítomni více jak tři stovky biskupů a významných církevních činitelů, ale nebyl tu přítomen žádný světský panovník, žádný vysoce postavený laik. Na tomto koncilu papež vyzval zde přítomné, aby se posilnili ve své víře a v poslední den koncilu, 27. listopadu, papež Urban II. vystoupil se svou velkou řečí. Před východní branou města Řím se sešlo velké množství lidí, kteří si vyslechli jeho řeč. Ta se týkala nebezpečí, kterému jsou vystavováni křesťané na Východě, o útocích pohanských Turků, o znesvěcování svatých míst a o útlaku, kterému jsou vystavováni poutníci do Jeruzaléma. Vybdl přihlízející dav k připojení se k boji proti tureckému útlaku a násilí. Přislíbil Boží přítomnost na této válce a všem padlým odpuštění hříchů a zajištění místa v ráji.⁴⁰ Papež

---

³⁵ Urban II. (vl jm. Odo de Lagery) pocházel z velice významné šlechtické rodiny. Narodil se v Chatillon-sur-Marne. Byl kanovníkem v Remeši, stal se řádovým bratrem v Cluny a později biskupem kardinálem v Ostii. V roce 1088 se stal papežem. Jeho pontifikát je poznamenán soupeřením se vzdoropapežem Klementem III. Zemřel 29.7.1099. *Ottův slovník naučný*, 26.díl. Praha, 1907, str. 218-219.

³⁶ Zpracováno dle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 26.

³⁷ Zpracováno dle DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, str. 22-23.

³⁸ Viz boj o investituru mezi německým císařem a papeži

³⁹ Zpracováno dle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 27-28.

⁴⁰ Zpracováno dle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 28-29; HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá fronta, 1996, str. 7; DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, str. 23-24.

Urban II. byl skutečně velmi dobrým řečníkem, který dokázal skloubit myšlenky o svaté válce, o osvobození křesťanstva a Svatého města od pohanských Turků, že se jeho řeč dotkla nejen všech přihlížejících, ale jeho myšlenky se velmi rychle rozšířily po celé západní Evropě a měly za následek odchod několika set tisíců profesionálních, ale i amatérských rytířů, chudých lidí i dětí na Východ, bojovat proti pohanům. Z původní myšlenky Alexeia Komnena vytvořit spojeneckou armádu pod jeho velením, nezbylo téměř nic.⁴¹

Tato velká řeč, papežem přednesená na tomto koncilu, je brána jako oficiální vyhlášení 1. křížové výpravy. První, kdo zareagoval na papežovu výzvu, byl biskup Adhémar z Puy⁴² z Francie, který byl později určen papežským legátem celé výpravy.⁴³ Dav reagoval mnohem silněji, než sám papež očekával. Lidé provolávali „Deus le volt“! - Bůh tomu chce. Z Clermontu se po celé Francii a po celé západní Evropě šířili vlny nadšení pro boj s utlačovateli a církevní činitelé začali hlásat svatou válku proti Turkům.⁴⁴

Výprava, která se měla uskutečnit, se odlišovala od dosud vedených bojů proti pohanům. Doposud křesťané většinou jen bránili svou víru při útocích nevěřících. Nyní měli za úkol oni sami jít a bojovat proti muslimům. Nejen se bránit. Důležité je poznamenat, že Alexeios přišel s prosbou o vojenskou pomoc. Chtěl, aby západní vojáci sloužili pod jeho velením, v jeho armádě. Nejasné také byly cíle výpravy. Křižáci měli pomoci východním křesťanům a osvobodit svatá místa. Bylo mnoho otázek, které nebyly před počátkem výpravy zodpovězeny, ale staly se problémem až během putování. Co se stane, až bude Jeruzalém dobyt? Kdo se stane jeho správcem? Jak se má naložit s místním muslimským obyvatelstvem?

Všichni budoucí účastníci si byli dobře vědomi toho, že doba přípravy na tak ohromné tažení bude vyžadovat hodně času a hodně peněz. Důležitá také byla doba začátku. Zima byla příliš nepříznivá, na jaře nebylo dostatek potravin, a tak se dospělo k rozhodnutí, že nejpříznivější bude vyrazit začátkem srpna, kdy dozraje sklizeň obilí. Budoucí křižáci měli mít na prsou svého oděvu kříž a byli latinsky nazýváni „crucesignati“, z čehož vzniklo v češtině označení „křižáci“. Křižáci měli vyrazit 15. srpna 1096 a nejprve se měli shromáždit v Cařihradě.⁴⁵

---

⁴¹ FLETCHER, Richard. *Kříž a pûlměsíc*. Praha : Mladá fronta, 2004, str. 62-63.

⁴² Adhémar z Monteil byl francouzský duchovní, biskup z Le Puy. Stal se papežským legátem na 1. křížové výpravě, na níž byl jako jediný uznáván všemi zúčastněnými. Po dobytí Antiochie 1098 podlehl epidemii. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

⁴³ Převzato z HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá fronta, 1996, str. 11.

⁴⁴ Převzato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 28-29.

⁴⁵ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 23-25.

2.1. Půchod „lidových křížáků“ na Východ

Hlasateli křížáckého tažení nebyli pouze kněží či biskupové, ale i potulní kazatelé a mniši. Ti vyzývali lid k účasti na křížové výpravě. V té době bylo takových kazatelů velká spousta. Prvními, kteří byli příliš nedočkaví, aby vyčkali půl roku na počátek výpravy, byli lidé z nižších vrstev. Často se jednalo o chudé či nezaměstnané rytíře nebo zchudlé sedláky. Na první cestu se tedy vydaly davy chudiny.⁴⁶

Nejnámějším lidovým kazatelem byl Petr z Achery u Amiensu, zvaný též Petr Poustevník⁴⁷. Byl velice dobrým a obdivuhodným řečníkem a kamkoliv přišel, následovaly ho davy mužů i žen. Ti ho zahrnovali dary a jídlem. Petr byl pro chudý lid duchovní autoritou, jež dokázal konat i zázraky.⁴⁸ Francouzský kronikář žijící na přelomu 11. a 12 století, Guibert de Nogent, ho popisuje takto: „Objevil jsem, že tento muž, pošlý jestliže se nemýlím, z města Amiensu, vedl původně samotářský život v rouše mnišském, nevím, v které části severní Francie. Není mi známo, s jakými úmysly odtamtud odešel; ale my jsme ho spatřili již putujícího městy a městečky a všude kázícího. Lid ho obklopoval v davech, zahrnoval ho dary a slavil jeho svatost tak velikými chvalozpěvy, že si nevzpomínám, že by kdo byl prokazoval podobné počty komukoliv jinému....Venku nosil vlněnou suknicu a přes ni žíněný plášť, který mu sahal až po paty; paže i nohy měl nahé, nejedl vůbec nebo téměř vůbec chleba a živil se vínem a rybami.“⁴⁹ Prošel téměř celou Francií a dorazil do Kolína nad Rýnem i s přibližně 15 000 následovníky (přesný počet přívrženců dnes není přesně znám). Podle historika Stevena Runcimana měla Petrova kázání v Německu úspěch a oslovila celou řadu příslušníků nižší šlechty.⁵⁰ Z Kolína nad Rýnem se vydali přes Uhry až k hranicím s Byzancí, do města Semlin. První oddíl, který se na Východ vydal, vedl Gautier Sans-Avoir. Nebyli zde však očekáváni tak brzy, jelikož nebyl dostatek potravin pro tak velký počet lidí. Začaly nepokoje a drancování až do doby, kdy Alexeius poslal

---

⁴⁶ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá fronta, 1996, str. 14-15.

⁴⁷ Petr z Amiensu byl francouzský mnich z diecéze Amienské. Pokusil se vykonat pouť, ale do Jeruzaléma se nedostal. Po koncilu v Clermontu 1095 bos a v mnišské kutně projel střední a severní Evropu podněcuje lid k výpravě. Po nezdaru vyčkával v Konstantinopoli a s hlavním vojskem se vydal dál na cestu. Pokusil se o útěk při obléhání Antiochie. V Jeruzalémě mu byli svěřeni do péče chudí a nemocní. Poté se vrátil do vlasti a byl mnichem převorem v Neufmoustieru (v Lutyšsku). Umírá roku 1115. *Ottův slovník naučný*, 19.díl. Praha, 1902, str. 615.

⁴⁸ ČERNÝ, Václav. *Templáři, křížáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Praha: Academia, 2009, str. 53-55.

⁴⁹ Tamtéž, str. 53-54.

⁵⁰ „Peters Predigten hatten Erfolg. Unter den vielen Deutschen, die seinem Ruf folgten, befanden sich mehrere Angehörige des niederen Adels, an ihrer Spitze Graf Hugo von Tübingen, Graf Heinrich von Schwarzenberg, Walter von Teck und die drei söhne des Grafen von Zimmen.“ Srov. RUNCIMAN, Steven. *Der Erste Kreuzzug*. München: Verlag C.H.Beck, 1981, str. 71. Srov. RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*, Cambridge University Press, 1980.

lidovým křižákům potraviny a doprovodné vojsko, které je mělo bez potíží dovést do Konstantinopole. Petrův oddíl, který pokračoval za nimi, mezi nimiž byl Emerich z Leisingenu nebo kněz Gottschalk, se nechovali tak klidně, a město Semlin vyplenili. Při dalším postupu začali útočit i na Bělehrad. Nakonec však i Petrova výprava doputovala do Konstantinopole.⁵¹

Zde je císař Alexeios už netrpělivě očekával, ale když uviděl jaká skupina nesourodých, nezvladatelných a neprofesionálních vojáků dorazila, byl velmi zklamán. Císař věděl, že tato skupina nemůže bojovat proti Turkům a porazit je. A když začali krást i v hlavním městě, před zraky samotného císaře, postaral se Alexeios o jejich doprovod přes Bospor dále do Malé Asie. Tito „lidoví křižáci“ dokonce kradli i olovo ze střech Konstantinopolských domů⁵². Alexeios jim radil, ať zde zůstanou a počkají na výpravu velmožů. Čekání si tyto „lidoví křižáci“ zkracovali drancováním nejbližších vesnic, které byly obydlené vesměs křesťanskými obyvateli.

Také začalo předhánění se mezi Francouzi a Němci s Italy o dobytí většího území, kdy jedna skupina z Itálie byla na hradě u města Xerigordon, obležena Turky a následně povražděna. Ušetřeni byli pouze ti, kteří se vzdali své víry. Ti byli prodáni do otroctví. Skupina, která se neúčastnila této akce, a setrvala ve městě Kibotos, byla neštěstím zdcena a velitelé se začali dohadovat o dalším postupu. Situace se vyřešila sama, když se tyto lidoví křižáci dozvěděli o tureckém vojsku, které táhne na město Kibotos. Vyrazili proti němu a spadli do léčky. Poražení křižáci, kteří ještě nebyli pobiti, se dali na útěk zpět do města. Zde byla většina pobita Turky. Muži, ženy i děti byli ušlapáni, zabiti šípy či šavlemi. Jen malé hrstce se podařilo uniknout a schovat se ve starém hradě na pobřeží, odkud je zachránily až řecké lodě vyslané na pomoc císařem Alexeiem.⁵³

Mezitím Petrovi vojenští velitelé sbírali horlivě další přívržence a příznivce pro tažení proti Turkům. Mezi nimi byl například již dříve zmíněný hrabě Emerich z Leisingenu, kněz Volkmar nebo kněz Gottschalk. Při shromažďování dalších křižáků se objevovaly otázky, zda se nepřátelé křesťanů náhodou nenacházejí blíže než v Jeruzalémě. Proč by měli křižáci cestovat několik set kilometrů, za muslimy, když nepřátelé křesťanů se nachází a žijí v jejich těsné blízkosti.

---

⁵¹ Zpracováno dle HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha: Mladá fronta, 1996, str. 14-16; BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 30-32.

⁵² RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge University Press, 1980, str. 127.

⁵³ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 32-34; DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha: Orbis, 1973, str. 25-27.

Odpověď se objevila v podobě vlny antisemitismu v Evropě.⁵⁴ Hrabě Emerich z Leisingenu, 3. května 1096, napadl Židy ve Špýru, následně ve Wormsu i v Mohuči. Pod vedením kněze Volkmaru byli vyvražděni i Židé v Praze. Když Volkmar překročil hranice Maďarska a začal vyvraždovat Židy i zde, postavil se proti němu maďarský král Koloman⁵⁵ a nechal Volkmarovo vojsko rozpráshit. O židovském pogromu v Praze máme záznam i v Kosmově kronice: „Téhož roku bylo takové hnutí, ba božské zanícení v lidu pro cesty do Jeruzaléma, že v některých německých krajinách, zejména ve východních Franciích, zůstalo jen velmi málo obyvatelů na hradech a ve vsích. A poněvadž pro množství vojska nemohli všichni zároveň jít stejnou cestou, někteří z nich, táhnouce touto naší zemí, z dopuštění Božího se obořili na Židy a proti jejich vůli je křtili a ty, kteří se protivili, zabíjeli.“⁵⁶ I pod velením kněze Gottschalka pokračovalo vyvraždování Židů v Evropě. Zastavil ho až vstup do země krále Kolomana, který nechal lidové křížáky rozpráshit.⁵⁷

Vyvraždění několik set Židů jistě papež neměl na mysli, když mluvil o záchraně svatých míst a boji proti nepřátelům křesťanů. Šlo o první židovské pogromy, které se opakovaly vždy při vyhlášení další křížové výpravy.

Mezitím, co Petr Poustevník působil v Malé Asii, a v Porýní probíhaly masakry Židů, shromažďovali evropští velmoži a pánové své vojáky, kteří reagovali na výzvu papeže Urbana II. účastnit se tažení proti Turkům.

---

⁵⁴ Dějinami Židů v době středověku se zabývá profesor hebrejských a judaistických studií na New York University Robert Chazan. Srov. CHAZAN, Robert. *Židé středověkého západního světa*. Praha: Argo, 2009. ISBN: 9-788025701386. K pronásledování Židů v období první křížové výpravy srov.: CHAZAN, Robert. *European Jewry and the First Crusade*. University of California Press, 1996. ISBN: 978-0520205062.

⁵⁵ Koloman (1095-1114) byl vzdělaný uherský král. Vydal mnoho zákonů týkající se soudnictví, církve a vojenství. Tvrdě vystoupil proti křížákům drancujícím jeho zemi. *Ottův slovník naučný*, 14.díl. Praha, 1899, str. 585.

⁵⁶ *Kosmova kronika česká*. Praha : Paseka, 200, str. 142.

⁵⁷ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha: Academia, 1995, str. 35-38.

3. Průběh 1. křížové výpravy

Na konci srpna 1096 byli velmoži připraveni vydat se se svými vojsky na cestu. Pokud mluvíme o 1. křížové výpravě, nelze mluvit o jednotném vojsku, které by podléhalo velení jednoho pána. V podstatě se jednalo o více družin na sobě téměř nezávislých. Spojoval je pouze cíl, což bylo dobytí svatých míst a vyhnání Turků. Výpravy se neúčastnili žádní králové, ale velmoži. Každý z velmožů se na Východ vydal vlastní cestou, sejít se všichni měli až v Konstantinopoli.⁵⁸ Cílem bylo dobytí Jeruzaléma, ale jakou cestou tam půjdou, kdo bude velet dobývání různých, turecky ovládaných míst, a jak bude dobývání probíhat, mělo být kolektivním rozhodnutím tzv. válečné rady. Zástupcem papeže na výpravě, se stal Adhémar z Puy, biskup, který se na koncilu v Clermontu první přihlásil jako dobrovolník.⁵⁹

3.1. Hlavní účastníci křížového tažení

Jako první, který se vydal na cestu, byl Hugo z Vermandois⁶⁰. Hugo vyrazil přes Itálii do města Bari, odkud vyplul přes Jaderské moře směrem k Dyrrhachionu (Drači). Cestou na moři ho ale zastihla bouře a několik jeho lodí bylo potopeno a část jeho výpravy zahynula na moři. I přesto byl přijat jak v Dyrrhachionu, tak následně i v Konstantinopoli se všemi poctami. Byl první, který do Konstantinopole dorazil a císař Alexeios, ač s ním jednal se všemi poctami, dával ho velmi bedlivě sledovat. Hugo z Vermandois byl také donucen složit Alexeiovi tzv. manský slib, slib věrnosti, který z Huga učinil vazala byzantského císaře.⁶¹

Císař, ač sám žádal západní křesťany o pomoc, jim příliš nedůvěřoval a nechtěl, aby, až křižáci budou dobývat zpět ztracená území, si je nenechávali pod svou správou, ale aby patřila opět pod byzantskou vládu. Doufal tedy, že pokud všechny Franky (jak sám nazýval všechny západní křesťany) donutí složit tento slib věrnosti, ochrání tak své zájmy. Západní velmožové sice nakonec po nějaké době všichni slib věrnosti složili, ale nic to neměnilo na jejich plánech dobýt si na Východě nějaké panství, slávu či peníze.⁶²

Císař zahrnul každého z velmožů, poté co mu složili lenní slib, penězi, koňmi, hedvábnými

---

⁵⁸ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. první. Praha : Academia, 1995, str. 39.

⁵⁹ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 28.

⁶⁰ Hugo z Vermandois byl mladší syn francouzského krále Jindřich I. To, že byl urozeného původu, byl hlavní důvod, proč se výpravy mohl účastnit jako vůdce. Jeho panství ve Vermandois bylo malé a výpravy se účastnil s malou družinou. <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/274888/Hugh-of-Vermandois>>.

⁶¹ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 39-41.

⁶² Tamtéž, str. 40-41.

látkami a hostil je na svém sídle jako dobré přátele. I když zprvu žádný z velmožů nechtěl na tuto podmínku, složit lenní slib, přistoupit, nakonec to všichni učinili. Dobře věděli, že bez peněz a další pomoci od byzantského císaře by nemohli tažení na Jeruzalém vůbec vykonat.⁶³

Jako druhý se na tažení proti Turkům vydal Godefroi z Bouillonu⁶⁴. Godefroi se na cestu vydal se svými dvěma bratry, Eustachem a Balduinem⁶⁵. Jejich cesta vedla, oproti Hugovi z Vermandois, po souši, přes Uhry. Tento vévoda nebyl během výpravy do Jeruzaléma nijak moc významný, ale nakonec to byl právě on, který byl prohlášen za „správce Božího hrobu“ v Jeruzalémě.

Cesta probíhala bez větších problémů. Ty nastaly v momentě, kdy i po této družině byzantský císař požadoval složit lenní slib. To se ovšem Godefroiovi ani jeho bratrům nelíbilo. Ačkoli nakonec ke složení slibu došlo, a to na Velikonoční neděli, neobešlo se to bez vojenského střetu. Císař Alexeios zastavil celému oddílu dodávky s jídlem a družiny se vydávaly drancovat okolní vesnice.⁶⁶ Při těchto výjezdech se setkaly s oddíly Pečeněhů, kteří v kraji měly funkci jakési policie. Jaké bylo zděšení Godefroiových mužů, když zjistili, že někteří z Pečeněhů jsou muslimové sloužící císaři. To v nich jen posílilo zlost a nedůvěru k Alexeiovi.⁶⁷ Nakonec tedy i Godefroi a jeho bratři se museli podříditi císaři a složit mu manský slib.

Vojenský střet, ke kterému tu došlo byl podnícen i klamnou informací, že dal císař Alexeios zajmout některá hrabata. Ačkoli západní rytíři vyplenili okolí Konstantinopole, císař neměl zájem na větším střetu s nimi a nabádal k tomu i obyvatele Konstantinopole. Nakonec však byl nucen vojensky proti nim zasáhnout a donutit je tak k poslušnosti. Více však než samotný střet vyvolalo hněv v očích Byzantinců to, že k němu došlo na Velikonoční pátek. Bojovat na křesťanský svátek bylo pro Byzantince nepředstavitelné. Po Godefroiově oddílu začaly do Konstantinopole přicházet další menší i větší skupiny rytířů.⁶⁸

Dalším, kteří dorazili do Konstantinopole, byl normanský kníže Bohemund z Tarentu a jeho

---

⁶³ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jeruzalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jeruzalémě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 22.

⁶⁴ Godefroi z Bouillonu byl synem dolnolotrinského vévody Gottfrieda Hrbatého. V roce 1089 dostal od krále Lotrinsko. Umírá 1100 v Jeruzalémě. *Ottův slovník naučný*, 8.díl. Praha. 1906.

⁶⁵ Balduin z Bouillonu, z Bologna se narodil jako nejmladší syn a cílem jeho života se mělo stát kněžské roucho. S tím ale nebyl spokojen, a proto při vyhlášení křížového tažení odcházel na Východ s celou svou rodinou a s přesvědčením, že zde i zůstane a dobije si nějaké území. Od r. 1098 byl prvním vládcem křížáckého státu na východě. Po Godefroiovi se stal prvním králem Jeruzaléma. S pomocí italského loďstva dobyl pobřežní města. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

⁶⁶ Převzato z HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 21-23.

⁶⁷ Převzato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 42-43.

⁶⁸ Zpracováno dle KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 300-307.

synovec Tankréd⁶⁹. Během křížového tažení se projeví Bohemundovy velké vojenské schopnosti a byl to jistě nejschopnější velitel celé výpravy. Už v Konstantinopoli žádal císaře, aby mu svěřil velení nad celou výpravou, což on neučinil. Bohemund jistě stál o dobytí území na Východě a založení vlastního království. Sám na Západě nevlastnil žádné pozemky, nepocházel z urozeného rodu ani nebyl příliš vzdělaný. Byl ale velmi vychytralý, bojeschopný, nevyzpytatelný a cílevědomý. Nicméně věděl, že bez peněz císaře Alexeia se jeho osobní cíle lehko nenaplní, a tak, když dorazil do Konstantinopole, složil císaři lenní přísahu.⁷⁰

V čele největší armády, která se vydala na Východ, stál Raimond IV. ze Saint Gillese⁷¹, hrabě z Toulouse a markýz provensálský, a Adhemar de Monteil, biskup z Le Puy, který byl papežovým zástupcem na celé výpravě. Raimond vedl velkou a dobře vyzbrojenou armádu, ale z neznámého důvodu se vydal na cestu do Konstantinopole přes severní Itálii směrem na Dalmatské pohoří. Zde ho divocí Slované nepřítelště přijali. Byl zde oloupen, ale i přes nepříznivou cestu se dostal do Dyrhachion. Vojáci, nespíše vysílení přechodem přes hory, při vstupu na byzantské území začali drancovat okolí a museli se utkat s oddílem Pečeněhů, kteří měli situaci uklidnit. Nakonec se však i tato skupina přeplavila přes úžinu Bospor a dorazila, na konci dubna, již v poklidu do Konstantinopole.⁷²

Jako poslední na místo dorazily ještě tři soukromé armády ze severní Francie, vedené normanským vévodou Robertem⁷³, jeho švagrem hrabětem z Blois Štěpánem⁷⁴ a jeho bratrancem flanderským vévodou Robertem⁷⁵. Štěpán z Blois by se křížové výpravy snad ani nezúčastnil, ale

---

⁶⁹ Tankréd byl synovec Bohemunda z Tarentu. Vyznamenal se při dobývání Nikáie, po vítězství u Dorylea se zmocnil Tarsu, který ale musel podstoupit Balduinovi. Byl jmenován knížetem galilejským a v r. 1101 se ujal správy Antiochijského knížectví, kde panuje až do své smrti 1112. *Ottův slovník naučný*, 25.díl. Praha. 1906, 77.

⁷⁰ Zpracováno dle KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 308-310.

⁷¹ Raimond IV. ze Saint Gilles (1042-1105) se v r. 1087 účastnil reconquisty na Pyrenejském pol.. Po 1.kříž.výpravě si chtěl vytvořit stát mezi Antiochií a Jeruzalémem. 1103 oblehl Tripolis, ale umírá a město je dobyté až v r. 1109. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

⁷² BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 45-46.

⁷³ Robert II. Courteuse (1054-1134) byl nejstarší syn Viléma Dobyvatele, zdědil Normandii a vystoupil proti svému staršímu bratrovi Vilému II. Rufovi s nárokem na anglický trůn. Po návratu z křížového tažení bojoval s dalším bratrem Jindřichem I. A v r. 1106 byl zajat a zbytek života vězněn. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

⁷⁴ Štěpán z Blois, hrabě z Chartres byl francouzský šlechtic normanského původu. Křížácké výpravy se účastnil na žádost své ženy Adély, dcery Viléma Dobyvatele, která chtěla, aby se z něj stal slavný válečník. Více se ale proslavil dopisy, které jí psal a barvitě v nich popisoval putování a průběh výpravy. Padl při obraně jiho-palestinské pevnosti Ramla v r. 1102. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

⁷⁵ Robert II. Flanderský byl francouzský šlechtic, který do křížové výpravy vedl malou, ale dobře vycvičenou armádu. Na Východě se nechtěl usadit, jeho účast byla podnícena skutečnou zbožností. V r. 1099 se vrací do Evropy a téhož roku umírá. *Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost*. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993.

když se oženil s dcerou Viléma Dobyvatele Adélou, byla to právě ona, která rozhodla, že se jí zúčastní. Štěpán do Jeruzaléma během 1. křížové výpravy nedoputoval, vrátil se domů ještě před jeho dobytím. Na cestě ho doprovázel kněz Fulcher z Chartres, který se stal významným kronikářem tohoto období. Štěpán z Blois a Robert Normanský se na cestu vydali po moři z přístavu Brindisi. Na své cestě ale byli překvapeni mořskou bouří a několik set lidí zahynulo. Poté přes území Bulharů doputovali před brány Konstantinopole, jejíž krásu ve svých pamětech Fulcher ze Chartresu zachytil. Stejně jako jejich předchůdci byli nuceni složit vazalský slib císaři.⁷⁶ Alexeiovi se tak podařilo několik tisícovek západních rytířů téměř bez větších potíží přepravit do Malé Asie jako své vazaly.

3.2. Kult rytířství ve středověku

Když už byli všichni křížáci na území Malé Asie, nic jim nebránilo vydat se na své tažení proti Turkům a dobýt Jeruzalém. Cesta do Svatého města byla ale ještě velmi dlouhá a Malá Asie byla ještě stále v područí Turků.

Armáda, která vznikla, aby tento cíl splnila, čítala kolem stovky tisíc mužů, žen i dětí. Byli zde profesionální rytíři, chudí a nevyčvičení zbrojnoši i duchovní. Byla to směsice lidí z různých společenských vrstev s různým, více či méně významným postavením.⁷⁷

Důležitou postavou byl rytíř. Je důležité zmínit, že na Západě se od 10. století velmi rozmohl kult rytířství. Rytíři se v době křížových výprav stali symbolem bojovníka šířícího křesťanství. Idea křesťanského mučedníka stojícího proti muslimskému barbarovi se velmi rozšířila a vrcholem se stalo 13. století.⁷⁸

Muži byli již od útlého dětství cvičeni pro boj, aby v budoucnu mohli vytvořit profesionální armádu. Stát se rytířem ovšem nemohl každý. Jen dobře finančně zabezpečená rodina si mohla dovolit zaplatit svému synovi výcvik v šermu. Nejprve se stal chlapec páže, ve čtrnácti letech panošem a mohl být nápomocen rytíři a až po čtyřech letech mohl být chlapec pasován na rytíře. Pak teprve mohl vyrážet do bitev bojovat spolu se svými vlastními panoši, kterých potřeboval hned několik. Dobrý rytíř si dovedl vydobýt slávu na turnajích a při dobré službě svému pánovi

---

⁷⁶ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jeruzalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCIV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jeruzalémě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 20-22.

⁷⁷ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 36.

⁷⁸ HOŠŤÁLEK, Stanislav. *Kniha o rytířích*. Praha : Půdorys, 2002, str. 11-14.

dostal v léno i půdu a mohl financovat svůj rytířský život, který byl velice nákladný. Rytíř měl nejméně tři koně- válečného, koně na cesty a osla pro přepravu svých věcí. Kůň válečný měl největší cenu a byl také nejvíce nákladný. Rytíř se zavazoval svému pánovi sloužit a být mu nápomocen v boji. Pro svého pána byl rytíř na koni velice cenným. Kůň představoval prostředek, na kterém byl rytíř schopen dostat se rychle dopředu proti svému nepříteli.⁷⁹

Tento typ rytíře se nazývá světský. Po první křížové výpravě ale začali vznikat i rytíři řádoví, kteří žili z části i mnišským životem a stejně jako kněží se nemohli ženit. Měli lepší kázeň a organizaci než rytíři svěští, a proto se později dostávají do popředí. Nejvýznamnějšími rytířskými řády byli johanité, templáři a němečtí rytíři.⁸⁰

Hlavní výbavou křížáckého rytíře byl dlouhý meč. Chráněn byl rytíř brněním tvořeným drátěnou košilí (hauberk), která vážila až deset kilogramů, hrudním a zádočným pancířem, a přes to se oblékala bojová suknice. Hlava byla chráněna kroužkovou kuklou a přilbou. Rytíř se mohl chránit také štítem. Dalšími zbraněmi používanými středověkými rytíři bez válečných koní byly kladiva, sekery, řemodihy, luky nebo kuše.⁸¹ Kuše byla pro Byzantince neznámou zbraní a „barbarský druh luku“.⁸²

Ačkoli byli západní rytíři velice úspěšnými a dobře vycvičenými bojovníky, přicházeli do krajiny pro ně neznámé, co se života i boje týká. Počasí jim příliš nepřálo a vegetace, která se zde nacházela, jim příliš úkrytu před horkem či před deštěm nenabízela. Turci zde byli doma a vyznali se, pro křížáky v tak nepřátelské krajině. Navíc nebylo jednoduché uživit a napojit tak velký počet lidí najednou.

3.3. Dobyť Nikáie a bitva u Dorylea

Křížáci se vydali na putování Malou Asií a na počátku květnu 1097 se usadili poblíž Nikáie, aby ji dobyli. Nikáia ležela asi 50 mil od Konstantinopole a byla dobře opevněná. Kontrolovala hlavní cestu, která měla křížákům sloužit jako zásobovací linie. Proto se nemohlo pokračovat dál, než se toto město dobude. Hradby města byly 6 mil dlouhé opatřené několika velice mohutnými strážnými věžemi. Císař Alexeios mohutnou armádu křížáků zásoboval jídlem i řemeslníky a loděmi.

⁷⁹ Zpracováno dle BAKER, Alan. *Rytíř*. Praha : Metafora, 2003, str. 13-26.

⁸⁰ HOŠŤÁLEK, Stanislav. *Kniha o rytířích*. Praha : Půdorys, 2002, str. 37-39. Podrobněji o rytířských řádech v kapitole 4.3.

⁸¹ BAKER, Alan. *Rytíř*. Praha : Metafora, 2003, str. 43-57.

⁸² KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 298-299.

Po příchodu křížácké armády, 6. června, se podařilo město obklíčit. Nejprve museli křížáci čelit útoku Kilič Arslana, který se již navrátil z východu a přispěchal obleženému městu na pomoc. Turci očekávali, že tato armáda bude podobná té Petra Poustevníka. Nakonec však byli poraženi a museli se stáhnout zpět na východ.⁸³

Obléhání Nikáie pokračovalo pět týdnů. Nakonec došlo k domluvě mezi císařem Alexeiem a tureckou posádkou o kapitulaci města, které se vzdalo právě císaři, a tak mu náležela i válečná kořist.⁸⁴ Křížáci o domluvě Turků s císařem nevěděli a dál se připravovali na útok proti městu. S pomocí císařských řemeslníků vystavěli křížáci vysoké obléhací věže, kterých se nejspíše Turci polekali, a právě proto přistoupili na dohodu s císařem.⁸⁵ V noci 18. června otevřeli Turci císařovým mužům jednu z městských bran a nad hradby pak Byzantinci vyvěsili císařovu vlajku. To se ale nesetkalo s radostí u křížáků, kteří byli připraveni bojovat. Pokud by křížáci dobyli město sami, bezpochyby by všechny Turky pobili a město by celé vyplnili.⁸⁶ Císař se s křížáky sešel a daroval jim část vydobyté kořisti a vynutil si od nich potvrzení lenního slibu, který mu složili a zavázal se jim, že za každé dobyté území dostanou zapláceno, a navíc budou zásobováni potravinami. Jako průvodce na cestu jim poskytl Tatikia. Ten jim měl na cestě nejen sloužit jako průvodce, ale také přebírat dobytá města pod byzantskou správou.⁸⁷ Na další putování se s nimi císař ale nevydal.⁸⁸

Dobytí Nikáie bylo velmi významnou událostí. Vždyť téměř bez boje a větších ztrát na životech dosáhli dobytí tak významného města a dokonce sám Kilič Arslan se stáhl na východ. Věřili, že v tomto duchu se bude odvíjet i další jejich putování a brzy se dostanou do Jeruzaléma.⁸⁹

Jelikož putování v tak velké skupině vyžadovalo značné úsilí i pro zkušené byzantské průvodce, aby měl všechn lid dostatek jídla i pití, rozhodlo se, že se křížácká armáda rozdělí na dvě skupiny. Pod vedením Bohemunda z Tarentu se jako první vydali na cestu Francouzi a Normani. O den později je následoval zbytek vojska pod vedením Raimonda z Toulouse.

---

⁸³ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 51-53.

⁸⁴ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 23-24.

⁸⁵ HROCHOVÁ, Věra. *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982, str. 50-52.

⁸⁶ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 52-53.

⁸⁷ KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 322-323.

⁸⁸ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 39-40.

⁸⁹ HROCHOVÁ, Věra. *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982, str. 52.

Na přelomu června a července roku 1097, se první skupiny v čele s Bohemundem utábořily u města Doryleon, kde přečkaly noc. Ráno byly ale napadeny vojskem Turků v čele s Kilič Arslanem. Bohemund ihned vyslal posla k druhému oddílu s prosbou o rychlou pomoc. Turci mezitím zasypávali křižáky svými šípy. Množství útočících Turků značně převyšoval počet křižáků. Navíc křižáci měli mezi sebou i větší množství nebojujících žen a dětí. Ženy měli za úkol zásobit vojáky vodou. Šípy útočících Turků většinou našly cíl ve válečných ořích, jelikož od brnění rytířů se šípy odrážely. Proto se po návalu šípů připravovali Turci na útok z blízka, což bylo jejich doménou. Rytíři bez svých koní totiž byli pro Seldžuky snadnějším cílem.⁹⁰

Bitva trvala celé dopoledne. Křižáci byli vystaveni spalujícímu slunci, na které nebyli zvyklí. Velmoži se Turkům několikrát postavili tvrdě na odpor, jejich síly ale proti mocné přesile nestačily. Až s příchodem druhé části křížového tažení se podařilo Turky porazit. Ti se dali na zmatený útěk. Navíc křižáci získali jejich tábor s veškerým bohatstvím, které s sebou Turci vozili.⁹¹

3.4. Putování Malou Asií

Další putování Malou Asií pokračovalo bez větších vojenských střetů s tureckými posádkami, nicméně křižáci trpěli horkem, hladem a žízní. Zásobárny vody byly zničeny a prchající Turci nechávali za sebou pustou a spálenou zem. Studny byly otrávené nebo zasypané. Mnoho lidí zemřelo hladem a žízní. Rozšířilo se také mnoho nemocí, jelikož lidé nemohli dodržovat pravidelnou hygienu. Onemocněl i Raimond z Toulouse. Stále však lidé věřili v Boží milost a byla to snad právě víra v Boha, která, i přes veškeré útrapy, udržela většinu lidí naživu.⁹²

Posilnění se jim naskytlo ve městě Ikonía, které bylo svými obyvateli narychlo opuštěno a ponecháno nezničené. Křižáci zde našli dostatek vody, potravin i dobytka. Vojsko se zde zdrželo několik dní, aby nabralo dostatek síly a pak pokračovalo v cestě směrem k Heráklei ležící 80 mil na východ od Ikonía. V Heráklei se křižáci opět setkali s Turky, kteří se jim pokoušeli zabránit v přechodu přes pohoří Taurus. To se jim ovšem nepodařilo. Po krátké bitvě měli křižáci

---

⁹⁰ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 54-55 ; DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 40-41.

⁹¹ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 24-26.

⁹² Zpracováno dle CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 26-27; BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 55-56.

v rukou i jižní Kappadokii a mohli pokračovat přes pohoří Taurus⁹³

Nyní se křižácké vojsko rozdělilo na dvě skupiny a každá vyrazila k Antiochie svou cestou. Bezpečnější, ale delší cesta, vedla na sever, přes území křesťanských Arménů, směrem k dnešní Kayserii (Caesarea), dolů na Syrskou planinu a do Antiochie. Po ní se vydala větší část křižáků. Druhou možností byl průchod přes pohoří Taurus, tzv. Kilikijskou bránou až do oblasti kilikijské pobřežní roviny. Nebezpečí číhalo v tomto průsmyku, který se lehce mohl stát připravenou pastí. Také po dlouhá léta byl právě tento průsmyk oddělující, dobře střeženou hranicí mezi křesťanským a muslimským světem. Jen dva muži se svými armádami si vybrali tuto cestu; Balduin z Boulogne a Tankréd.⁹⁴

Byzantský oddíl vedený Tatikiem, společně s většinou křižáků, se vydal cestou na sever do Kayserie, kde v té době vládla na sobě nezávislá arménská knížata. Nejspíše šlo i o politický důvod vydat se touto cestou. Byzanc chtěla obnovit svůj vliv nad arménským územím. Arménská knížata, převážně dále na východ, ale byla velmi proti-byzantská. Byzantinci nehdrali tolerovat odlišnou liturgii, a zato byli Arméni mnohokrát pronásledováni.⁹⁵

Skupiny vedené Balduinem a Tankrédem se vydaly, s částí Lotrinčanů a s částí Normanů, na jih. Tankréd šel jako první se svým menším oddílem tvořeným přibližně třemi sty vojáky. O tři dny za ním šel Balduin se svou větší armádou složenou z necelých tří tisíc vojáků. Jejich cílem bylo dobytí Tarsu.

Jeho obyvatelé byli převážně křesťané, ale město ovládali muslimští Turci. Turecká armáda byla větší než Tankredova, a tak se utábořil za městem. S příchodem Balduina se Turci polekali a uprchli z města. Neuprchli však daleko, ale zůstali v dohledu města a doufali, že křižáci sice město obsadí, nějaký čas tu pobudou, ale pak odtáhnou pryč zanechajíc ve městě jen menší posádku, se kterou si Turci nějak poradí. Tento model byl velmi častý a nově dobytá města neměla zaručený klid od Turků, i když už formálně patřila pod správu křesťanů.⁹⁶

Kvůli konfliktu o to, komu vlastně dobyté město bude patřit, byl nucen Tankred ustoupit silnějšímu Balduinovi a Tarsos opustit. K městu Tarsos však dorazil další oddíl normanských rytířů, kteří se chtěli přidat k Tankredovi. Balduin je ale odmítl pustit za brány města, a tak se na noc utábořili za městem a ráno chtěli pokračovat v cestě za Tankrédem. V noci ale byli napadeni

---

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Převzato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 56.

⁹⁵ Převzato z NICOLLE, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 40-41.

⁹⁶ Zpracováno dle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 57-58.

Turky, kteří spící rytíře nečekaně napadli a všechny pobili. Následně byl Tarsos přenechán Guynerovi z Bologne, veliteli pirátského loďstva, které sem mezitím připlulo.⁹⁷

Balduin se poté vydal na východ k povodí řeky Eufrat, jehož území obývali křesťanští Arméni. Vládcem Edessy, Thoros, jej požádal v případě své smrti, aby se Balduin stal vládcem jeho panství. Považoval Balduina za nejstatečnějšího rytíře a osvoboditele Arménů od Seldžuků. Jeho lid se ovšem obrátil proti němu. Thoros byl zabit a Balduin se tak stal pánem Edessy.⁹⁸ V březnu 1098 se tak vůbec první křižák stal hrabětem jednoho z východních měst.⁹⁹

Výsledkem putování Balduina a Tankréda bylo dobytí Tarsu, Adanu a Mamistru, vyhnání tureckých posádek z okolí pobřeží a osvobození arménského obyvatelstva zpod jejich nadvlády. Balduinovo obsazení Edessy mělo v budoucnu sehrát velmi důležitou úlohu.

Zatímco Balduin a Tankréd postupovali pohořím Taurus, větší část křižácké armády zatím postupovala přes pohoří Antitaurus. Křižáci zde získali pod svou správu město Komany. Turci očekávají příchod křižáckého vojska, ale mezitím zesilovali své posádky v Antiochii. Přejít přes Antitaurus byl pro křižáky další velkou překážkou. V horách zahynulo velké množství nejen lidí, ale i koní a ostatního dobytka. Během 30ti let, co oblast obsadili Turci, se cesty staly téměř neschůdnými. Turci se skoro vůbec nestarali o udržování cest nebo je záměrně ničili před blížícím se křižáckým vojskem. Před Antiochií dorazili křižáci až 20. října 1097.¹⁰⁰

3.5. Dobyť Antiochie

Antiochie byla velmi významné centrum na východě Byzantské říše. Byla založena v roce 300 př. Kr. Seleucem a od počátku svého vzniku soupeřila s Alexandrií. Její patriarcha zastával významné postavení mezi církevními hodnostáři a město bylo také velmi důležitým centrem obchodu v syrské oblasti. Antiochie se rozkládala mezi řekou Orontes a hornatým krajem Sýrie. Její pevné hradby ji chránily od 6. století a byly dlouhé 12 kilometrů a chráněné byly čtyřmi sty tvrzemi. Nejvyšším bodem města byla citadela, která dosahovala až tisíc stop nad planinou. Opevnění hlavně využívalo přírodních podmínek, takže se město prakticky nedalo obklíčit. Antiochie byla dobře zásobená vodou a pastvinám pro dobytek se zde velmi dařilo. Byly zde také

---

⁹⁷ Zpracováno dle RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge University Press, 1980, str. 197-198.

⁹⁸ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Přeložil Antonín L. Stříž. Nový Jičín. 1920, str. 27-29.

⁹⁹ NICOLLE, David. *První křižová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 47.

¹⁰⁰ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 44-45.

ovocné sady a zelinářské zahrady, které společně s množstvím polí zajišťovaly dostatek jídla pro všechno obyvatelstvo. Kvůli své rozlehlosti a mohutnosti hradeb byla Antiochie téměř nedobytná.¹⁰¹

Od roku 1097 byla Antiochie ovládána tureckým náčelníkem Jaghisjanem. Ten, jakmile se dozvěděl o blížícím se vojsku křižáků, okamžitě poslal poselstvo k okolním muslimským vůdcům a zajistil dostatek zásob potravin. Vyslal obyvatele Antiochie, aby z okolí sváželi zásoby potravin, zpevňovali hradby a nepřehledné příkopy čistili od křoví. Křesťané se po práci chtěli vrátit zpět, což jim Jaghisjan nedovolil, protože se obával, že by ho mohli zradit. Byli nuceni poté žít za hradbami města s křižáky.¹⁰² Jaghisjan ale slíbil, že bude jejich rodiny chránit, aby jim nebylo ubližováno.¹⁰³

I přes tureckou obranu se křižáci dostali na severovýchod od města, dobyli Železný most a ukořistili dokonce dobytek, který byl určen Antiochii a 21. října 1097 se utábořili před městem a vyčkávali. Knížata postavila své tábory a všichni se shodli na tom, že bude lepší vyčkat. Ještě zde nebyl Tankréd se svým vojskem a bylo nutné vyslat posly k císaři Alexeiovi, který by jim mohl poslat řemeslníky na stavbu obléhacích strojů. Svou vyčkávací taktikou však křižáci nejspíše promarnili šanci město okamžitě dobýt proražením Svatopavelské brány. Tím, že se rozhodli počkat, jim sice poskytlo možnost drancovat a rabovat okolí, ale dali možnost Turkům povolat posily.¹⁰⁴

Na přelomu listopadu a prosince Bohemund zaútočil na hrad Harenc na východě, který úspěšně dobyl. Poté nechal vystavět proti Svatopavelské bráně opěrný bod, hrad, který nazval Malregard.¹⁰⁵

Výjezdy křižáků za potravou se stávaly čím dál tím častější a směřovali do vzdálenějších krajin, protože i když mnoho lidí zahynulo při putování Malou Asií, stále ještě zde bylo přítomno přes sto tisíc lidí, kteří potřebovali jíst a pít. A tak, když byly vydrancované nejbližší kraje, museli křižáci vyjíždět stále dál a dál a jejich skupiny se stávali lehkým terčem pro turecké oddíly. Proto, když dorazilo italské loďstvo, které na pobřeží zabralo přístav St. Symeon, bylo sice uvítáno jako další posila, ale navíc přibylo hladových krků. Někteří křesťané, obyvatelé místních hor,

---

¹⁰¹ Převzato z BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 61-62.

¹⁰² Převzato z KOVAŘÍK, Jiří. *Meč a kříž : Rytířské bitvy a osudy I. 1066-1214*. Praha : Mladá fronta, 2005, str. 81-82.

¹⁰³ GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských historiků*. Praha : Argo, 2010, 34-35.

¹⁰⁴ Zpracováno dle BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 61-63.

¹⁰⁵ KOVAŘÍK, Jiří. *Meč a kříž : Rytířské bitvy a osudy I. 1066-1214*. Praha : Mladá fronta, 2005, str. 82-83.

přicházeli do křižáckého ležení s potravinami. Ty ale prodávali. Jejich nákup si mohli dovolit jen ti majetnější. Chudí lidé byli odkázáni na své pány či sami na sebe.

Jídla byl stále nedostatek a rozhodlo se tedy, že se část oddílu, vedeného Bohemundem a Robertem Flanderským, vydá na výpravu za potravou na jih k povodí řeky Orontes. Zbytek křižáků zůstal v táboře pod vedením Raimonda z Toulouse a biskupa z Le puy. V noci ale byli napadeni vojskem Jaghisjana. Turecký útok byl odražen a Turci se stáhli opět za hradby města. Když přebíhali most zpět do Antiochie, křižáci se v jeden moment téměř dostali za hradby města. Shodou okolností se ale díky splašenému koni i ostatní oři ocitly ve zmatku a příležitost dostat se za mohutné hradby byla promarněna. Mezitím Bohemund s Robertem mířili do údolí řeky Orontes. Zde byl vpředu jedoucí Robert Flanderský napaden tureckou armádou, která spěchala na pomoc obležené Antiochii. Bitva by nejspíše skončila pro armádu Roberta velice špatně, kdyby několik hodin za ním jedoucí Bohemund nedorazil. Společně pak turecký útok úspěšně odrazili. Byli ale nuceni se vrátit zpět do tábora s prázdnou.¹⁰⁶

Ani na přelomu roku se situace nevyvíjela příznivě. V té době, kdy hlad už byl k nevydržení, docházelo často k dezerci některých vojáků. Tím, že ale utekli z vojenského tábora, si nijak nepřilepšili. Jejich cesta většinou končila v rukou Turků, anebo jednoduše zemřeli hladem někde na zpáteční cestě. Když už se ale k dezerci rozhodl i Petr Poustevník, velmoži se začali obávat, že se snížil už tak dost ubohá morálka lidí a dojde k hromadným odchodům. Proto byl v poutech přiveden nazpět. K odcházejícím se přidal i Tatikios, byzantský vůdce. Jeho odchod nejvíce asi uvítal Bohemund, kterému se tak uvolnila cesta k získání Antiochie pro sebe.¹⁰⁷

K už tak nepříznivému osudu se přidalo zemětřesení a následný velký liják. Hustě pršelo několik dní. Lidé i koně umírali hladem, zimou i vyčerpáním. Křižáci tento nečas chápali jako trest Boží, jako znamení a varování před blížícím se nebezpečím. Biskup z Le Puy vyhlásil všeobecný půst a doufal, že si tím Boha usmíří.¹⁰⁸

Pro dnešního člověka je naprosto nepředstavitelné v jakých podmínkách museli vojáci žít a čekat než se velmoži dohodnou na taktice či než dorazí posila. Na začátku, při vyhlášení křížového tažení, se cíl výpravy zdál téměř lehce dosažitelný. Ovšem nyní po téměř dvou letech od počátku tažení, byl cíl tak trochu v mlžném oparu. Po celou dobu během přechodu Malou Asií se křižáci setkávali většinou s menšími skupinami Turků, které před nimi buď sami prchali, anebo se po

---

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 50-51.

¹⁰⁸ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 63-64.

menší bitvě dali na ústup. A vždy byli křižáci v přesile. Po cestě do Syrské oblasti však mnoho křižáků zemřelo hladem, nemocemi nebo byli zabiti v boji. Nyní byli na území, kde se nacházelo mnohem více tureckých oddílů.

Křižáci Antiochii obléhali od října 1097 a byli zde už několik měsíců. V únoru 1098 se na pomoc Antiochii vydal allepský emír Ridván společně s emíry z Hamy a Diarbekiru. Společně dobyli některá území již křesťanská a blížili se k Antiochii. Bezradnost křižáků se právem zvětšovala. Obava z nově přichozích byla na místě. S plánem přišel Bohemund.

Shromáždil všechny rytíře, kteří měli dosud k dispozici válečné koně, a po soumraku 8. února se vydali vstříc nepříteli. Bohemund rytíře dovedl do soutěsky mezi jezerem a řekou. Turky napadli tak rychle, že ani nestačili zaujmout pozice jejich lučištníci. I když Bohemundova taktika byla velice chytrá, nepřítel byl ve značné přesile a křižáci se museli dát na ústup. Ustoupili až do prostoru, kde je Turci nemohli obklíčit a křižáci vyrazili k útoku. Turci byli nuceni dát se na ústup. Křižáci je ale nemohli pronásledovali daleko, jelikož se museli navrátit ke zbytku armády. Turci v Antiochii si ale mezitím všimli, že zbytek vojska zanechaný před městem není kompletní, využili své šance a zaútočili na něj. Jakmile ale uviděli Bohemundův oddíl, stáhli se zpět.

I když vítězství bylo úspěšné, hlad stále trápil křižácké ležení. K lepšímu se situace obrátila až počátkem března, kdy z Kypru začaly přicházet potraviny. Navíc do přístavu St. Symeon doplulo i anglické loďstvo. Na lodích se našli další bojechtiví křesťané, toužící konečně porazit muslimské bojovníky. Lodě s sebou přivezly také materiál a byzantské odborníky na stavby obléhacích strojů. Pro náklad se vydal Raimond s Bohemundem. Turci však ani tentokrát nezaháleli a pokoušeli se všemožně tento náklad překazit. Napadali křižácké vojsko, které se ale úspěšně ubránilo. Také se pokusili udělat výpad z Antiochie, jak tomu bylo pokaždé, když se křižácké ležení na čas rozdělilo. Křižáci se ale vždy ubránilo.¹⁰⁹

I když byli křižáci utáboření před Antiochií, nepodařilo se jim zamezit vstupu do města a obchodníci a zásobování města nestrádalo. Také proto mohly skupiny Turků vyrážet z města proti křižákům.¹¹⁰ Křižáci postavili obléhací tvrze proti každé z městských bran a Antiochie byla najednou úplně odříznuta od zásobování. Problém nastal, když se křižáci dozvěděli, že se z východu blíží velká a silná turecká armáda, vedená tolik obávaným Korbüghem. Turci se zatím proti křižákům nijak více nespojovali, protože předpokládali, že toto křesťanské vojsko nebude

---

¹⁰⁹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 50-52.

¹¹⁰ NICOLLE, David. *První křižová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 53.

dost silné a že jejich útok odrazí. Velmi podcenili svého nepřítele. Proto se na jaře 1098 Turci spojili a vyrazili na pomoc svým souvěrcům k Antiochii. I když všichni bojovali proti křesťanům na obranu islámu, nakonec právě neshody mezi různými emíry a arabskými vládci způsobily jejich porážku. Hlavním velitelem byl sice Korbügha a ostatní měli vesměs poslouchat jeho rozkazy, ale umřít pro něj se jim nechtělo.

Někteří z křižáků, když se dozvěděli, že obávaný Korbügha je na cestě za nimi je porazit, vzali nohy na ramena a vrátili se domů. Těžko se jim může vyčítat strach, který měli. I když byli nyní před Antiochií v zásobování v přesile, stále ještě nebylo jasné, jak město dobudou. Neuměli si tudíž představit, jak by s nepřátelským městem za zády a s nepřátelskou armádou vpředu vůbec přežili. Mezi těmi, kteří se vrátili, byl i Štěpán z Blois.

Vyskytla se i otázka, komu připadne dobytá Antiochie. Do sporu se vložili stálí nepřátelé. Bohemund si chtěl Antiochii nechat pod svou správou, zatímco Raimond věřil, že pouze pod správou Byzantské říše by vydržela v budoucnu další náporů Turků. Válečná rada se tedy rozhodla vyslat posla k císaři s prosbou o pomoc při dobývání Antiochie. Jestliže tak učiní, jeho odměnou mu bude vydobyté město.¹¹¹

Téměř celou dobu při obléhání Antiochie, udržoval Bohemund kontakt s Arménem jménem Fíruz v Antiochii, díky jehož zradě nakonec město padlo. Kontakt s ním ale udržoval před ostatními v tajnosti a přišel s ním až, když se k Antiochii blížil Korbügha. Fíruz souhlasil, že až křižáci vyšplhají do Věže dvou sester, on otevře bránu a pustí je do města.¹¹² Nejspíš by je Korbügha zastihl dříve, než by se jim podařilo plán provést, ale během své cesty se rozhodl, že obsadí již křesťanskou Edessu, aby při pokračování neměl nepřítele v zádech. Jeho třínedělní obléhání města ho zdrželo natolik, že křižáci mohli překonat hradby Antiochie.¹¹³

Večerní plán byl prozrazen pouze nevyšším velitelům. Křižáci zdolali úspěšně Věž dvou sester a než si Turci uvědomili co se děje a mohli vyhlásit poplach, obsadili křesťané další dvě věže a otevřeli jednu z bran pro své čekající druhy. Vše proběhlo velice rychle a než se Turci vzpamatovali, začali do města proudit davy křižáků. S provoláváním hesla: „Bůh tomu chce! Bůh tomu chce!“¹¹⁴ začal velký masakr místního obyvatelstva. Místní křesťané, Řekové a Arméni, nadšeně vítali nově příchozí a přidávali se na jejich stranu a pomáhali v šíleném běsnění. Smrti

¹¹¹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 53.

¹¹² KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 324-326.

¹¹³ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 53.

¹¹⁴ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Nový Jičín .1920, str. 32-33.

neunikl téměř žádný muslim. Těla mužů, žen i dětí začaly zaplňovat město. V boji také omylem zemřelo několik křesťanských Arménů a Řeků. Křesťané si vybíjeli svoje několika měsíční trápení hladem a žízní. Bohemundovi poté nějaký Armén donesl hlavu Jaghisjana, který se pokusil z města uprchnout. Navečer 3.června byla celá Antiochie, kromě citadely, v rukou křižáků. V citadele se ještě skrývalo několik muslimů, kteří netrpělivě očekávali příjezd Korbüghovi armády. Osvobozen byl také patriarcha, který znovu vysvětil katedrálu Sv. Petra.¹¹⁵ Korbügha dorazil hned vzápětí. Z citadely vyhnal místní posádku a dosadil sem své muže. Okamžitě byl zorganizován útok do nitra Antiochie proti křižákům. Ten byl ale velmi dobře odražen a Turci byli nuceni se stáhnout.¹¹⁶ Korbügha se tedy pokusil zabránit zásobování města. Rozestavil kolem města linii svých mužů a bez boje nikomu z města nedovolil odejít. Plán se mu povedl, křižáci ještě více než na cestě, trpěli velkým hladem.¹¹⁷

Jedinou jejich možností byla pomoc od byzantského císaře. Vyrazil k němu s prosbou o pomoc Hugo z Vermandois, který doufal, že dokáže situaci císaři vylíčit natolik důkladně, že se s ním vydá do Antiochie a také se po jejím dobytí ujme správy nad ní. Vyřešila by se tím nepříjemná situace, kdy se několik stran v křižáckém ležení hádalo, kdo se stane jejím pánem.¹¹⁸ Císař ale v té době byl nucen řešit nepokoje na svém území a ve Středomoří. Ostrovy ve Středomoří začínali zaplňovat Turci a některé přístavy ovládali nepřátelští Byzantinci. Nejprve si tedy chtěl sjednat pořádek doma a pak vyrazit na pomoc křižákům. V té době byl ve městě Filomelia a ještě než se vydal na cestu, setkal se s prchajícím Štěpánem z Blois, který mu vypověděl, že křižáci jsou již v Antiochii, ale nemají přístup k potravinám a k Antiochii že míří mohutná Korbüghova armáda. Oprávněně se domníval, že křesťanským rytířům už není pomoci a nechtěl riskovat životy svých vojáků v předem prohrané bitvě. Rozhodl se tedy pro návrat do Konstantinopole, ale vyslal několik oddílů proti Turkům, kteří by ho případně mohli pronásledovat.¹¹⁹

Ať už jeho důvody byly jakékoliv, pro už tak vyčerpané a vyhladovělé křižáky to byla opravdová rána pod pás. Utvrdilo je to opět jen v tom, že byzantskému císaři již nikdy neuvěří a lenní slib co mu dali, většina považovala za zrušený. Hugo z Vermandois se už do křižáckého tažení nevrátil.¹²⁰

---

¹¹⁵ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 66-67.

¹¹⁶ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 55.

¹¹⁷ GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských historiků*. Praha : Argo, 2010, str. 36-37.

¹¹⁸ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 68.

¹¹⁹ KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996, str. 327-331.

¹²⁰ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 68.

Týden po dobytí města, kdy už křižáci byli na pokraji svých sil, se objevila postava Petra Bartolomea¹²¹, chudého venkovana, který přišel ke svému pánovi Raimondovi s tím, že měl v noci Boží zjevení. Jeho příběh je důležitý z toho důvodu, že ať už si své vidění vymyslel nebo ne, velmi pozvedlo tamní morálku a dodalo sílu vyčerpanému vojsku. Dle jeho slov se mu zjevil sv. Ondřej, který mu sdělil, že v katedrále sv. Petra je zahrabáno kopí, kterým byl při ukřižování probodnut Ježíš Kristus.

Nebylo moc lidí, kteří Petrovi důvěřovali, mezi nimi byl i biskup z Le Puy. I přesto se však začalo kopat v katedrále sv. Petra a skutečně byl nalezen pozůstatek kopí. Většina po nálezů uvěřila v jeho pravost, ale po několika dnech byla svolána rada, na které byl ujednáán třídní půst. Po něm byl zapálen velký oheň, nad kterým vykonali biskupové soudní požehnání. Petr, aby dokázal pravost svého nálezů, chtěl přes něj přejít. To se mu sice podařilo, ale po pár dnech na těžké popáleniny zemřel.¹²²

Ať byl sen Petra Bartolomea pravdivý nebo ne, velice pomohl zvednout morálku a víru v Boha v celém táboře. A i když nakonec Petr zemřel, lidé šli bojovat proti Turkům právě s tímto kopím. Tak moc věřili, že je to kopí pravé, že nedali na slovo biskupa z Le Puy, že jde o podvrh.¹²³

Křižáci se poté rozhodli vyslat Petra Poustevníka k Turkům k vyjednávání, aby odtáhli od města. To Korbügha razantně odmítl a 28. června se křižáci rozhodli pro útok. Vydali se branou směrem k opevněnému mostu nad řekou Orontes. Většina šla pěšky, jelikož přišla o své koně již v dřívějších bitvách, někteří jeli na oslech nebo volech. Korbügha promeškal svou šanci na vítězství, když na křesťany nezaútočil při přechodu přes most. Myslel si, že víc jich pobije na volném prostranství. Po přechodu mostu se ale křižáci zformovali do bojové linie.¹²⁴ Nedlouho po začátku bitvy se ale většina muslimů obrátila a dala na útěk. Důvodem bylo nadřazené chování Korbüghy, který se k ostatním muslimům, kteří se k němu přidali, choval svrchu a oni se již dříve dohodli, že ho zradí. Nakonec se dal na útěk i Korbügha se svou armádou. Daleko se ale nedostali. Aby mohli křižákům utéct, museli překonat most přes řeku Orontes. Tady naráz takové množství lidí nemohlo rychle přejít. Právě na tomto místě byla většina Turků pobita. Korbügha sice přežil, ale do své země se vrátil jen s malým zbytkem své původně velké armády.¹²⁵

---

¹²¹ Tamtéž.

¹²² CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalemská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalemě*. Nový Jičín. 1920, str. 33-34.

¹²³ Tamtéž, str. 39-40.

¹²⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 69-71.

¹²⁵ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 57.

Podle kroniky Fulchera ze Charteru to nebyly spory mezi jednotlivými muslimskými vládci, ale strach, který je náhle popadl, když uviděli křižáky jak se na ně rítí. I když většina muslimů utekla, zůstaly po nich jejich stany a různé cenné věci, jako nádoby, roucha, zlato nebo stříbro. Ti, kteří neutekli byli pobiti, stejně tak i turecké ženy, které křižáci našli ve stanech a jež propíchnali svými kopími.¹²⁶

Když Turci v citadele viděli, jak jejich pán a celá armáda utíkají, vyslali posla za Raimondem a vzdali se mu. Ten jim poslal svou korouhev, aby ji upevnili na hradby. Turci to odmítli, a když dorazil Bohemund, vzdali se jemu osobně. Přestoupili na křesťanství a vstoupili do jeho služeb.

Dobytí Antiochie bylo velmi významnou událostí. Nyní vyvstala otázka, kdo jí bude spravovat. Důležitým momentem byla smrt papežského legáta biskupa Adhemara. Po jeho skonu ještě více vyvrcholily spory mezi Raimondem a Bohemundem. Raimond byl přesvědčen, že by dobytá území měla být navrácena Byzantské říši, Bohemund však toužil spravovat Antiochii sám a prosazoval si tento svůj zájem ještě před jejím dobytím. Ostatní velmoži uznali za vhodné podat zprávu o dění papeži Urbanu II. a prosili ho, aby na místo přijel. Papež místo sebe poslal pisánského biskupa Daimberta¹²⁷ jako nového papežského legáta. Rytíři však již byli příliš unaveni věčnými hádkami mezi Bohemundem a Raimondem. Nakonec ustoupil Raimond z Toulouse, který souhlasil s tím, že dovede křižáky do Jeruzaléma a za to jimi bude uznán za vrchního velitele celého tažení. Antiochie připadla Bohemundovi. Zbytek křižáků, 13. ledna 1099, zamířil směrem k Jeruzalému v čele s Raimondem z Toulouse, Tankrédem, Robertem z Normandie, Gottfriedem z Bouillonu a Robertem z Flander.¹²⁸

3.6. Dobytí Jeruzaléma

Putování Palestinou probíhalo bez větších komplikací celý leden i únor 1099. Místní oblast spadala pod správu Fátimovců, kteří zde byli oblíbení asi stejně, jako Seldžuci na severu. Fátimovci se dokonce pokusili s křesťany sjednat příměří. Nabídli uznání veškerého území, které křižáci zatím dobyli, pokud nebudou postupovat dál k Jeruzalému. Také křižákům nabídli, že všechna svatá místa zpřístupní poutníkům. Obě nabídky křesťané odmítli. Nepřátelství ze strany

¹²⁶ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jeruzalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXXV do MCXXVII a králování obou Balduinů v Jeruzalémě*. Nový Jičín. 1920, str. 37-38.

¹²⁷ Daimbert (též zvaný Dagobert) byl jmenován biskupem v roce 1088 a 1092 se stal arcibiskupem. Byl u slavnostní řeči papeže Urbana II. a u vyhlášení I. křížové výpravy. Po dobytí Jeruzaléma se stal po Arnoulovi jeho arcibiskupem. Zemřel v roce 1107 na Sicílii. < <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/149891/Daimbert> >

¹²⁸ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 57-60; BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 72-73.

křížáků vůči Fátimovcům vzrůstalo.¹²⁹

V této době, v dubnu, o sobě dává vědět i císař Alexeios, který vzkazuje křížákům, že se k nim v Palestině připojí. To je křížáckými veliteli odmítnuto a Alexeios se od celé výpravy již distancuje úplně. O stáhnutí se z celého tažení uvažoval císař již po Bohemundově zabrání Antiochie, což bral jako porušení lenního slibu. Tím, že se ale oficiálně distancoval od výpravy, brali křížáci jako záminku k tomu, aby císaře napadali jako zrádce křesťanů, a tím vysvětlili porušení svých slibů, které císaři dali.¹³⁰

Arabští emíři se křížákům vzdávali bez boje a jen málo měst museli křesťané obléhat. Ovšem i u těch málo, jako byla například Akra, se opět projevil neshody, kdy většina nesouhlasila s obléhací taktikou Raimonda z Toulouse a odmítla ho uznat za velitele celé výpravy. Vesměs ale místní obyvatelé křesťany vítali, poskytovali jim zásoby jídla i vody a s jejich pomocí křížáci získávali pod kontrolu většinu oblasti. Obsadili Tripolis, přístav Tortosu, Bejrút, Sidon, Haifu, Jaffu, Ramplu i Betlém. Až konečně 7. června 1099 spatřili Jeruzalém.¹³¹

Jeruzalém byl v té době jedním z nejlépe opevněných měst, jeho hradby byly od dob Římanů stále dokonalejší a byly neustále zpevňovány. Velice dobře vyvinutý kanalizační a cisternový systém vod ve městě, zaručoval jeho obyvatelům neustálý přísun vody. Navíc, když se místní kalif dozvěděl o postupujícím vojsku, dal město zásobit velkým množstvím potravin, dal vyhnat místní křesťany jako nespolehlivé a vyslal do Káhiry prosbu o pomoc proti křížákům. Navíc dal v okolí zasypat nebo otrávit studny, takže křížáci začínali opět trpět žízní i hladem.

I když křížáci byli před Jeruzalémskými hradbami a cíl, za kterým putovali přes dva roky, měli na dosah ruky, ten nejtěžší úkol je teprve čekal. Jejich řady během té doby značně prořídly. Velmi těžké a dlouhé putování, hladovění, bitvy s Turky, měly za následek znatelný úbytek obyvatelstva. Navíc křížáci museli zanechat posádky i v dobytých městech. Jediným zdrojem vody byl pro ně rybník Siloe. Taktéž věděli, že se od jihu blíží velká armáda z Egypta na pomoc Jeruzalému, o kterou požádal skrze posly místní místodržící Al-Afdal. Čas na obléhání neměli. Po pěti dnech od utáboření se před hradbami, dali křížáci na radu poustevníka z hor a zaútočili na město. Jejich útok však nebyl úspěšný a oni byli nuceni se stáhnout zpátky.

Věděli už, že bez obléhacích strojů mají jen malou šanci. Dařit se křížákům začalo, až když

---

¹²⁹ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 61-63.

¹³⁰ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 54-55.

¹³¹ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 61-63.

17.června přistálo v Jaffě janovské a anglické loďstvo, které s sebou přivezlo i materiály a nástroje, ale také potraviny. Egypťané se jejich cestu do Jeruzaléma pochopitelně pokusili překazit, ale neúspěšně. Křižáci také vyjížděli do okolí a sháněli další dřevo na stavbu obléhacích a vrhacích věží. Po několik dní v táboře probíhala stavba věží. Křižáci, ačkoliv hlady příliš nestrádali, žízeň je velice trápila. Jak již bylo zmíněno, jediným vodním zdrojem byl rybník Siloe, který byl ale na dostřel z hradeb Jeruzaléma.¹³²

Po několika dnech byly postaveny dvě velké a jedna menší pohyblivá obléhací věž. Tyto věže měly vrhat tzv. řecký oheň na obléhané město. Před útokem na město byl ještě vykonán půst. Křižáci se pro útok rozhodli 13. července na večer. Raimond, Godefroi a Tankréd se ujali velení, útočili za tři stran pomocí svých obléhacích strojů. Pomocí jedné věže, pod Raimondovým vedením, byl rozbit vnější val a byl vyplněn příkop. V dalším postupu jim úspěšně odolávali egyptští vojáci. Následující den se dala do pohybu i věž druhá směrem k Herodově bráně, pod vedením Godefroie. Křižáci byli neustále pod palbou šípů i kamení. Byla připravena hořící koule, která po dopadení na svůj cíl, způsobila u Egypťanů velký zmatek, během něhož dal Godefroi rozkaz přetrnout lana padacího mostu. Po něm se první z křižáků dostali za hradby města a s jejich pomocí se tam dostali i ostatní. Mezitím Tankréd působil na severu města, kde otevřel jednu z bran. Egyptští vojáci ze severní části města se pokoušeli o poslední se postavení křesťanům a chtěli zatarasit vchod ve své hlavní mešitě Al-Aksá a ukrýt se tam. Jejich pokus jim překazil Tankréd, který se tam dostal dříve než oni a nad mešitou dal vztyčit svou korouhev. Nejhorší běsnění se odehrálo právě zde a v jejím okolí na vrchu al-Haram al-Šaríf, pro nás známém jako Chrámová hora.

Křižáci útočili s velkou řevnivostí. Jejich strastiplné putování bylo konečně u konce a mohli naplnit cíl, kvůli kterému sem byli posláni. Mohli se postavit nepříteli křesťanů a osvobodit Svaté město od utlačovatelů. Mnoho z nich během cesty přišlo o své rodiny, příbuzné i kamarády. Strádali žízní, hladem i horkem. Nyní si mohli vybit svou zlobu na někom, kvůli komu sem vlastně přišli. Muži, ženy i děti byli pobiti běsnícími křižáky. Vraždění žen a dětí odporovalo islámským zásadám vedení války. Rozzuřeným křesťanům neunikla ani židovská komunita sídlící v Jeruzalémě. Židé vždy podporovali fátimovskou dynastii, a proto z města, na rozdíl od křesťanů, vyhnáni nebyli. To jen podpořilo tvrzení křižáků, že i oni patří mezi nepřátele křesťanů,

---

¹³² DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 62-64; CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jeruzalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalémě*. Nový Jičín.1920, str. 44-46.

když podporují muslimy. Byli zahrnutí do své synagogy, kde byli za živa upáleni. Jediným, kterým se podařilo uniknout, byli muslimové z hory Sionu. Ti se skryli v Davidově věži, kde byla ukryta i pokladnice s penězi. Tu nabídli Raimondovi z Toulouse jako výkupné, ten jim poté povolil odejít.¹³³

Vraždění místního obyvatelstva probíhalo bez rozdílu pohlaví nebo věku a trvalo až do následujícího dne. Běsnění neunikl téměř nikdo. Křesťanská obec, která byla z Jeruzaléma vyhnána ještě před příchodem křížáků, měla velké štěstí a nejspíše jí to zachránilo život. Krvelačné zabíjení by se možná z části dalo omluvit celkovým vyčerpáním a náboženským fanatismem s jakým sem křížáci přišli. Když se muslimové, kteří unikli tomuto masakru setkali se svými souvěrci v Bagdádu a vyprávěli jim co viděli, byl na utrpení všech zemřelých přerušen i půst o rammadánu. Křesťané si tímto činem velmi znepřátelili islámskou část světa. Během masakru křížáci dosáhli i značných hmotných kořistí. Ve Skalním domu strhli stříbrné lustry, sebrali stříbrné svícny i zlaté lampy. Veškeré i jiné poklady zlaté i stříbrné si pochopitelně ponechali jako válečnou kořist.¹³⁴ Podle kroniky Fulchera Chartresského dokonce křížáci svým nepřátelům párali vnitřnosti a hledali ukryté zlato. Jindy je zase spalovali a zlato, které po nich zůstalo, si nechávali. Ačkoliv autor kroniky píše, že si některé cenné předměty, které zde byli nalezeny, velmoži neponechávali, je těžko uvěřitelné zda byli všichni z nich tak čestní a bezúhonní.¹³⁵

---

¹³³ Zpracováno dle DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 64-66; BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 78-80.

¹³⁴ GABRIELI, Francesco. *Křížové výpravy očima arabských historiků*. Praha : Argo, 2010, str. 38-39.

¹³⁵ CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jeruzalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jeruzalémě*. Nový Jičín.1920, str. 47.

4. Důsledky 1. křížové výpravy

Dobytí Svatého města bylo největším úspěchem celé výpravy a od počátku také jejím hlavním cílem. Naplnění tohoto cílu, bylo podníceno větší soudržností křesťanů a jejich početní převahou. Muslimové oproti tomu byli velice roztrženi, a i když obě skupiny neměli jednoho pána, kterého by poslouchali jako svého vrchního velitele, křižáci se v případě největšího ohrožení dokázali stmelit a dohodnout na společném řešení. Muslimové zprvu také velmi podcenili blížící se nebezpečí a křižáci tak mohli projít většinu Malé Asie téměř bez boje. Po příchodu Petra Poustevníka a jeho druhů a jejich neúspěšného setkání s Turky, vedlo muslimy k myšlence, že příchod křižácké armády pod vedením velmožů bude stejně neúspěšný a bude lehko porazitelný. Svůj omyl si muslimové uvědomili příliš pozdě. Turci se spojili v jednom případě. To bylo tažení Korbüghy na oblehatele před Antiochií.

Důsledkem výpravy nebyla jen vyhraná bitva nad Fátimovci, ale především založení Jeruzalémského království, vznik tří křižáckých státeků- antiošského, edesského a tripoliského, a vznik rytířských řádů. První křížová výprava také přispěla k rozpadu sultanátu Velkých Seldžuků a v následujících letech přispěla, především během třetí křížové výpravy, ke vzniku džihádu. Důvod je prostý. Turci se při setkání s křižáky, seznámili s bojovou taktikou, kterou neznali. Bitvy s křižáky byly krutější a při jejich výhře jen málo kdo z nepřátelského tábora přežil.¹³⁶ Se vznikem křižáckých států vzniklo i tzv. Zámorí, Outremer. Oblast, kterou takto nazývali Francouzi, představovala pás křižáckých států v přímořských oblastech Blízkého východu od Kilikie až k Sinaji.¹³⁷

4.1. Vznik Jeruzalémského království

Po dobytí Jeruzaléma bylo nutno se domluvit kdo a jak bude spravovat nebo vládnout v tomto Svatém městě. Dobýt nějaké území je sice těžký úkol, ale těžší je si toto dobyté území udržet a uchránit před nepřítelem. Otázky, kdo bude Jeruzalém spravovat po jeho dobytí, vyvstaly už dříve. Ještě, než bylo samotné město dobyté, docházelo ke sporům, zda by se vlády nad ním měla ujmout strana světská nebo duchovní. Nejspíše by tento spor rozřešil papež, ale Urban II. dva týdny po dobytí Jeruzaléma umírá, aniž by se dozvěděl o vítězství nad muslimy. Druhou postavou, která měla autoritu u všech zúčastněných byl Adhemar, biskup z Ley Puy, papežský

¹³⁶ NICOLLE, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 88-91.

¹³⁷ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 71.

legát. Jistě by byl právě on zvolen patriarchou a arcibiskupem města, ale také byl již nějakou dobu po smrti.

Sešla se tedy válečná rada, která měla rozhodnout o tom, kdo se stane vládcem Jeruzaléma. Někteří z velmožů, jako Štěpán z Blois nebo Hugo z Vermandois se vrátili domů již dříve, Robert Flanderský a Robert Normanský to měli v plánu nyní a Tankred neměl takový vliv, aby mohl být jedním z kandidátů. A tak se rozhodovalo mezi Raimondem z Toulouse a Godefroi z Bouillonu. Významnější postavení měl Raimond, který do křižácké armády také přivedl největší vojsko a z jehož panství pocházel i zemřelý papežský legát. Byla mu nabídnuta královská koruna a titul král. Nabídku odmítl s důvodem, že Jeruzalém už krále má a je jím Ježíš Kristus. Zároveň také očekával, že bude přemlouván. Doufal tak, že svou odpovědí znemožní volbu jiného kandidáta na krále. Ačkoli byli zde přítomní jeho odpovědí překvapeni, neotáleli a nabídli korunu Godefroiovi. Ten jmenování přijal, ale odmítl titul král a přijal titul „Advocatus Sancti Sepulchri“, „ochránce Božího hrobu“. Raimond roztrpčen těmito událostmi se stáhl se svými rytíři do Jericha a do událostí v Jeruzalémě se příliš nevměšoval.

Po volbě světského panovníka bylo třeba zvolit patriarchu. Řecký patriarcha Jeruzaléma Šimon, dočasně žijící na Kypru, právě zemřel. Po delší diskusi byl zvolen Arnoul de Rohes¹³⁸. Byl kaplanem Roberta z Normandie. Ačkoliv neměl ještě potřebné svěcení a nebyl příliš dobrým kazatelem, volba padla na něj také z důvodu, že během putování většina vhodných kandidátů zemřela. Arnoul se rozhodl, že Jeruzalém latinizuje. Hned po svém zvolení určil nové kanovníky, latinské a nahradil jimi původní řecké ortodoxní duchovní. Také z Jeruzaléma vyhnal heretiky křesťanské církve, jako byli Koptové¹³⁹, Arméni¹⁴⁰ nebo Jakobité¹⁴¹, čímž si zneprátelil i okolní menší církve. Na svém postu ovšem nezůstal dlouho. Jakmile se do Jeruzaléma dopravil dříve papežem určený legát Daimbert, Arnoula sesadil a jeho volbu prohlásil za nekanonickou. Sám se

---

¹³⁸ Arnoul de Rohes (zemřel 1118) byl latinský patriarcha v Jeruzalémě v roce 1099, poté byl sesazen papežským legátem Daimbertem, znovu byl patriarchou od roku 1112 až do své smrti. 1. křižové výpravy se účastnil jako kaplan Roberta z Normandie. Zasadil o prosazení latinského rytu v Jeruzalémě. <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/35863/Arnulf-of-Chocques>>.

¹³⁹ Koptská pravoslavná církev je jedna z monofyzitských církví na Východě, jejíž hlavou je patriarcha (titulující se papež) sídlící v Alexandrii v Egyptě. Její vznik je spjat s apoštolem Markem. Koptové neuznávají usnesení z Chalcedonského koncilu z roku 451. *Ottův slovník naučný*, 14.díl. Praha, 1899, str. 749-750.

¹⁴⁰ Arménská apoštolská církev byla založena Řehořem Osvětitel. Uznává pouze první tři ekumenické koncily. Arménie byla první zemí, kdy bylo křesťanství uznáno jako státní náboženství. *Ottův slovník naučný*, 2.díl. Praha, 1889, str. 749.

¹⁴¹ Syrská pravoslavná církev, též jakobité, je monofyzitská církev v Sýrii a Mezopotámii, která byla založena biskupem Jakubem Baradaieem v 7.století. Věřící jsou zastoupeni na Blízkém a Středním východě a v USA. *Ottův slovník naučný*, 12.díl. Praha, 1897, str. 1025.

poté ujal postu patriarchy.

Hned po převzetí úřadu si prosadil, že Godefroi před ním musí pokleknout, aby mohl být prohlášen za legitimního pána Jeruzaléma a fakticky tak uznat Daimbertovu svrchovanost nad sebou. To samé si prosadil nový patriarcha i u Bohemunda z Antiochie, ovšem Balduin ke svému vládnutí v Edesse o žádné posvěcení nestál.¹⁴²

I když v polovině července už křižáci měli Jeruzalém ve svých rukách a byla zvolena jak světská, tak i církevní hlava města, na počátku srpna se Fátimovcům, v čele s Al-Afdalem, podařilo seskupit svou armádu u Askalonu. Do Jeruzaléma bylo vysláno poselstvo s požadavkem okamžitého stáhnutí křižáků z Palestiny. Požadavek byl odmítnut, což Egypt očekával, protože jeho armáda už vyrazila vstříc křesťanům. Egyptská armáda, která neočekávala útok na otevřené planině, byla 11. srpna překvapena křižáky severně od Askalonu a většina mužů byla pobita. Křižákům se také na okamžik naskytla příležitost obsadit přístav Askalon, ale opět se zde připomněli nedávné spory a šance byla promarněna.¹⁴³

Godefroi se po porážce Egyptanů cítil natolik silný, že se vypravil na pobřeží, kde se mu postupně vzdávala přímořská města a stávala se jeho vazaly. Válčil také s okolními arabskými emíry Askalonu, Caesareje a Akry, kteří uznali jeho svrchovanost. Godefroiovi bylo také jasné, že z politického hlediska stabilitu svého území neudrží, pokud se budou vést neustálé války s okolními národy. Povolil tedy arabským karavanám průchod přes dobyté území a navázal s nimi i obchodní styky.

Po zvolení „ochránce Svatého hrobu“ se Godefroi musel vyrovnat s armádou Egyptanů. Nebyl to ale jediný problém. Nový patriarcha a arcibiskup Daimbert se nechtěl smířit jen s touto rolí a doufal, že jednoho dne, se stane jediným pánem Jeruzaléma. Příležitost se mu naskytla, když v Jaffě přistálo benátské loďstvo. Godefroi se tam okamžitě vydal a doufal, že by si mohl zajistit jejich vojenskou pomoc, protože samotné jeho vojsko nebylo příliš velké. Velká armáda křižáků, která vyrážela před třemi lety z Evropy, se po dlouhém putování velmi ztenčila a po dobytí Jeruzaléma mnoho křižáků odešlo zpět do Evropy, anebo zůstali v jiných vzniklých státech. Než však Godefroi dorazil do Jaffy, onemocněl. Byl pak zpátky dopraven do Jeruzaléma. I přesto se dále věnoval svým vladařským povinnostem a nařídil útok na Akru. Tažení se účastnil i Tankréd a Daimbert. Během jejich nepřítomnosti, Godefroi 18. července 1100 umírá, nejspíše na tyfus.

---

¹⁴² BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 81-86.

¹⁴³ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 61-64.

Není pochyb, že kdyby byl bezprostředně po jeho smrti přítomen v Jeruzalémě Daimbert, ujal by se světské vlády. Situaci ale do rukou převzaly skupiny Godefroioových přívrženců z jeho domoviny v Lombardii, a ti vyslali posla k jeho bratrovi Balduinovi do Edessy s prosbou okamžitého převzetí vlády a spravování dědictví. Ten se po obdržení zprávy vydal se svou družinou, 2. října, na cestu do Jeruzaléma. Pevně se po svém příjezdu ujal vlády, Daimberta pozval do města a potvrdil ho jako patriarchu. Na oplátku ho Daimbert, na Boží hod Vánoční roku 1100, korunoval za krále nad Jeruzalémem, kterému vládl celých 18 let. Balduin se tak stal prvním králem Jeruzaléma, jako Balduin I. (1100-1118). Existence Jeruzalémské království se datuje mezi léty 1110 - 1291. Po celou svou existenci bylo království velmi slabým státním útvarem, který se musel spoléhat na pomoc z Evropy, jak vojensky, tak i finančně.¹⁴⁴ Po celou dobu musel svou existenci hájit před muslimskými nájezdy. Nakonec svůj boj prohrál v roce 1291 útokem mameluků, kdy byl dobyt Akkon.¹⁴⁵

4.2. Vznik křižáckých států

Křižácké státy vznikaly již během tažení křižáků na Východ a jejich dovršením by se dal označit právě vznik Jeruzalémského království. Trvání těchto křižáckých států nebylo příliš dlouhé. Neustále byly ohrožovány nejen Seldžuky a Fátimovci, kteří se nehodlali smířit se ztrátou území, ale také byzantským císařem, který pokládal toto území za své državy. Někteří z evropských velmožů již při putování do Konstaninopole toužili získat na Blízkém východě nějaké území, založit zde panství a usadit se tu. Všichni však museli složit císaři Alexeiovi Komnenovi lenní slib, který většina z nich nakonec nedodržela. Snad i samotný císař si uvědomoval, že v porušení tohoto slibu jim brání pouze čest a během putování, jelikož se ho on sám osobně nezúčastnil, si nemohl prosadit dodržení tohoto závazku, když byl v Konstantinopoli.

4.2.1. Eddeské hrabství

Jako první město a jeho okolí, které spadlo do rukou křižáka a vzniklo jako křižácký stát, byla Edessa. Město si v březnu roku 1098 podrobil Balduin z Boulogne. V Edesse v té době vládl arménský guvernér, který, možná ze strachu z Turků, ale také ze strachu z křižáků, Balduina

---

¹⁴⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 85-88.

¹⁴⁵ NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291 : Krvavý zánik křižáckých států*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010, str. 74-85.

adoptoval za syna. Arméni byli křesťané, ale pro Byzanc ne pravověrní. Mnohokrát museli Arméni snášet velká utrpení od svých pánů, proto byli snad i rádi, že území se dostává pod kontrolu západních křesťanů. Balduin se zde po ujmoutí vlády, oženil s arménskou princeznou a sňatkem stvrdil svou vládu nad Edessou. Nalezl zde velké bohatství a stal se velmi oblíbeným i mezi Arménským obyvatelstvem.¹⁴⁶

Dobytí Edessy bylo jednou z klíčových událostí křížových výprav. Kdyby totiž Balduin město nedobyl a neobsadil, v budoucnu by turecký vládce Korbügha nemarnil čas pokusem o jeho získání, Evropany by před Antiochií zastihl o několik týdnů dříve a bezpochyby by byli všichni pobiti a první křížová výprava by zde skončila.

Po smrti svého bratra Godefroie v červenci 1100 se ujal vlády v Jeruzalémě a na Boží hod Vánoční téhož roku, byl korunován za prvního jeruzalémského krále.¹⁴⁷ Po jeho odchodu do Jeruzaléma se správy nad Edessou ujal Balduin Le Bourg, bratranec Balduina z Bologna. Z počátku své vlády se nemohl opírat o příliš početné vojsko Franků, naopak byl nucen využít domácí síly v podobě křesťanských Arménů a Jakobitů. Finančně se podílel na osvobození Bohemunda z Tarentu z tureckého zajetí, do kterého padl, když táhl na město Melitene. Společně s ním poté táhl roku 1104 na pevnost Harrán, během níž byl Balduin Le Bourg zajat. Správu Edessy Bohemund svěřil svému synovi Tankredovi. Zaját byl až do roku 1108 a po svém propuštění požadoval navrácení Edessy. Tankred se však města nehodlal vzdát. Došlo k souboji, kdy Tankred i Balduin využili vojska Seldžuků jako vojenskou pomoc na své straně. Nakonec Balduin Edessu zpět získal. Po jeho zvolení jeruzalémským králem, Balduinem II. (1118-1131), se novým vládcem Edessy stal jeho bratranec Jocelin. Ten si svou náboženskou tolerancí získal velké sympatie u místních Arménů. V roce 1131 umírá během tažení proti Turkům. Hrabství Edesské padlo do rukou Turkům za vlády Jocelina II., konkrétně do rukou Turka Zengiho, v roce 1144. Dobytí Edessy přivedlo západní Evropany na myšlenku další křížové výpravy.¹⁴⁸

4.2.2. Antiošské knížectví

Dalším státem křížáckého velmože, který vznikl v Palestině, byla Antiochie. Antiošské knížectví se rozkládalo na východním pobřeží Středozemního moře, na severu sousedilo s

¹⁴⁶ DUGGAN, Alfred. *Křížácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 46-47.

¹⁴⁷ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 88.

¹⁴⁸ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křížáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 76-78, 80-81, 83, 88-94, 102-103.

Edesským hrabstvím a na jihu s hrabstvím Tripolským. Mohlo být tudíž ohrožováno jak ze severozápadu od byzantského vojska, tak i z východu od muslimů. Antiochie byla velice ekonomicky prospěšná, a navíc byla obchodní stanicí na obchodní cestě do Mezopotámie.¹⁴⁹ Po jejím dobytí se vlády v ní ujal Bohemund z Tarentu. Bohemund, stejně jako Balduin, neměl v úmyslu lenní přísahu dodržet. Nevydat Antiochii císaři, ho utvrdil fakt, že císař jim v jejím dobývání neposkytl téměř žádnou pomoc.

Bohemund v roce 1100 vyhnal tamního řeckého patriarchu a na jeho místo dosadil patriarchu latinského obřadu. Vzápětí poté se vydává na tažení proti městu Melitene během něhož je zajat.¹⁵⁰ Během jeho nepřítomnosti se správy nad Antiochií ujal jeho synovec Tankred. Ten zaútočil na byzantské posádky v Kilikii a přístavu Latakii. Po návratu Bohemunda ze zajetí, byzantská vojska získala převahu a císař požadoval navrácení veškerého území dobytého jak Bohemundem, tak i Tankredem. Bohemund se ještě pokusil proti Byzanci, s pomocí papeže Paschalia II. (1099-1118), vyhlásit křížovou výpravu a vydal se do Evropy. Při návratu ale byl nucen se pokořit a uznat, v roce 1106, svrchovanost byzantského císaře nad Antiochií. Její kníže se tak stal vazalem Byzantského císaře. První kníže a vládce Antiochie Bohemund, se poté navrátil do Itálie, kde umírá v roce 1111. Správy Antiochie se ujal Tankred, který pokračoval v boji proti Byzanci a znovu dobyl Latakii. Ačkoli byla Antiochie oficiálně v područí Byzance, její správci si vedli svou vlastní politiku, většinou proti-byzantskou.¹⁵¹ Antiošské knížectví se rozpadá roku 1268 nájездem mameluků¹⁵².

4.2.3. Tripolské hrabství

Nejmenším hrabstvím byl Tripolis. Jeho existence se datuje od roku 1103. Jeho pánem se stal Raimond z Toulouse, i když fakticky tomuto území nikdy nevládl. Když byl propuštěn z Tankredova zajetí v Antiochii v roce 1101, seskupil svou malou armádu a rozhodnut, že si vydobude území mezi Antiošským knížectvím a Jeruzalémským královstvím, se vydal proti Tripolisu. Město, ve kterém se spojilo několik muslimských pánů, mělo značnou vojenskou přesilu. Obléhání započalo 1103, ale samotný jeho iniciátor se konce nedočkal. Raimond umírá v

¹⁴⁹ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 73-74.

¹⁵⁰ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 71-72.

¹⁵¹ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 79-83.

¹⁵² Mamlúk (z arabštiny otrok) byl člověk, který sloužil jako otrok u egyptského sultána. Původem to byli otroci tureckého i jiného původu. Postupem času získali tito otroci v Egyptě velkou moc a ujali se vlády. Do doby jejich vlády spadá i rozpad křesťanských držav v Palestině. *Ottův slovník naučný*, 16.díl. 1900, str. 739.

roce 1105. Nastaly zmatky o to, kdo se ujme Raimondova místa. Vznikla řevnivost mezi jeho synem Bertrandem ve Francii, který na žádost šlechty připlul do Palestiny, a jeho dalším synem Vilémem Jordanem. Nakonec došlo k usmíření těchto dvou dědiců a za pomoci Balduina i Tankréda, byl po několika letech, v roce 1109, dobyt Tripolis. Hrabětem Tripolisu se stal Bertrand, který ale musel složit lenní přísahu Balduinovi, králi Jeruzaléma. Tak vznikl čtvrtý křižácký stát, který byl svou rozlohou nejmenší.¹⁵³ Hrabství Tripoliské existovalo do roku 1289, kdy bylo dobyt mameluckým sultánem Kalawunem. Většina místního chudého obyvatelstva byla zabita, zatímco šlechticové stačili uprchnout na lodích.¹⁵⁴

4.3. Rytířské řády

I když byl Jeruzalém za vlády Balduina I. vojensky zabezpečen, poutníci z Evropy stále ještě neměli úplně bezpečnou cestu ke svatým místům, jelikož útoky muslimů a lupičů byly časté a kruté. Navíc se na Blízkém východě stal církevním centrem právě Jeruzalém. Bylo zde velké množství kostelů a snad ještě více klášterů. Téměř všechny církevní řády zde měly své zastoupení. Mimo církevní řády zde však byli i řády vojenské. Vzniká například řád templářů, který si dal za úkol chránit poutníky, nebo řád johanitů, kteří se zprvu starali o zdraví poutníků či později řád německých rytířů. Vznikli, aby chránili poutníky a bojovali proti nevěřícím. Slíbili zasvětit svůj život chudobě a mravní čistotě. V jejich stanovách se většinou po boji s muslimy setkáme převážně s charitativní činností, pomocí nemocným a potřebným a také šíření vzdělání. V následujících podkapitolách se proto budu věnovat třem výše zmíněným řádům, které byly, či jsou nejnámějšími. V souvislosti s křížovými výpravami vznikl také ještě řád Křížovníků s červeným křížem - Strážci Božího hrobu Jeruzalémského¹⁵⁵.

4.3.1. Chudí spolubojovníci Šalamounova chrámu- Řád templářů¹⁵⁶

Roku 1118 přišel rytíř bojující v 1. křížové výpravě, Hugo z Payns, do Jeruzaléma ke králi Balduinovi I. se skupinkou osmi rytířů, dobrovolníků, kteří chtěli ochraňovat poutníky na cestě z

¹⁵³ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 83-85.

¹⁵⁴ NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291 : Krvavý zánik křižáckých států*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010, str. 45-46.

¹⁵⁵ Více BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 109-120.

¹⁵⁶ Latinský název: *Pauperes Communitones Templi Salomonis*. Nejlépe zpracovaná historie templářů je BARBER, Malcolm, *Noví rytíři*, Praha, Argo, 2006.

Jaffy do Jeruzaléma a chránit svatá místa v Palestině před muslimy. Jejich činnost si u Jeruzalémského krále získala velkou oblibu.¹⁵⁷ K zprvu malé skupince se přidávaly houfy dalších rytířů. Král Balduin I. jim poskytl jedno křídlo svého paláce, pod nímž se nacházely pozůstatky Šalamounova chrámu- templu. Odsud poté odvozovali svůj název- temparii nebo milites templi. Zpočátku byli velmi chudí a neorganizovaní a nechávali si říkat „chudí rytíři Kristovi“ nebo „chudí spolubojovníci Kristovi při chrámu Šalamounově“. Z chudých ochránců poutníků do Jeruzaléma ale vznikla během let velká, mocná a bohatá organizace. Templáři byli vojáci, kteří se proti svému nepříteli vrhali beze strachu a byli velmi úspěšní. Jejich bílé pláště s rudými heroldskými kříži na levé straně prsou vyvolávali v nepříteli strach. Červený kříž měl symbolizovat prolitou krev a vzpomínku na první křižácké bojovníky.¹⁵⁸

Templáři byli už od počátku řádem vojenským, a tomu také přizpůsobili své působišťe, které změnili v jakési tehdejší kasárny. Zároveň ale při slavnostním obřadu v jeruzalémském Chrámu vzkříšení, složili mnišský slib cudnosti, poslušnosti a chudoby. Přičemž se rozhodli pro chudobu jednotlivce, nikoli skupinovou. To jim v budoucnu umožnilo shromáždit velký majetek a pokud by je někdo chtěl nařknout z bohatství, nemohli být napadáni jednotliví členové, ale pouze celý řád. Pokud tedy nějaký člen získal darem peníze, musel je odevzdat řádu.

Jejich práce byla na žádost samotného jeruzalémského krále Balduina I., potvrzena na koncilu 1128 v Troyes papežem Honoriem II. (1124-1130) a byli začleněni do církve pod patronací samotného Bernarda z Clairvaux. Ten také sepsal regule řádového života, velmi podobné cisterciátům. Regule řádu měly sedmdesát dva nařízení. Prvním velmistrem řádu se stal jeho zakladatel Hugo z Paynsu.

Je nepochybné, že řád se zasloužil o obranu křesťanů ve Svaté zemi. Vytvořil první stálou a profesionální armádu v Jeruzalémě. Vojenskou náplní práce templářů ovšem nebylo chránit pouze poutníky směřující do Jeruzaléma. Za úkol měli též pomáhat při obraně hranic křižáckých států proti muslimům. Ačkoliv sice byli muslimové vyhnáni z Jeruzaléma i z křižáckých států, z Palestiny vyhnáni nebyli a využívali příležitosti k napadání křesťanů. Jejich práce byla brzy využívaná i na Pyrenejském poloostrově, jehož jih drželi v rukou Arabové.¹⁵⁹

Templáři měli být zároveň mniši a zároveň rytíři. V době ohrožení měli bojovat s mečem v ruce

---

¹⁵⁷ SANELLO, Frank. *Templáři : Boží bojovníci, ďábloví bankéři*. Praha : Brána, 2007, str. 7-10.

¹⁵⁸ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křižovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 58-59.

¹⁵⁹ NICHOLSONOVÁ, Helen. *Templáři : 1120-1312*. Brno : Computer Press, a.s., 2008, str. 4-5.

proti nepříteli, naopak v době míru sloužit Bohu. Svůj čas měli vyplnit modlitbami, prací, posilováním ducha a zbožností. To mělo těmto Kristovým vojákům sloužit k většímu soustředění se. Pomocí něho se měli stát lepšími bojovníky. Také odříkání se žen a sexuálního styku s nimi, mělo napomoci lépe sloužit Bohu. Templáři si nesměli stříhat vousy, nesměli být v kontaktu s příbuznými, zdobit si své brnění stříbrnými nebo zlatými ozdobami, věnovat se světské zábavě, sokolnictví a lovu s lukem nebo kuší. S nepřitelem ale měli bojovat do posledního okamžiku a v případě zajetí nesměli prosit o milost či být vykoupeni.

Významných privilegií se řádu dostalo v roce 1139, kdy papež Innocenc II. (1130-1143) bulou *Omne datum optimum*, zbavuje templáře povinnosti platit desátky a cla, přímo je podřídil stolci Svätého Petra, a v podstatě až touto bulou byla dána konečná charakteristika a podoba řádu. Tím, že byli podřízeni pouze a jen papeži, jim umožňovalo beztrestně přestupovat zákony a nařízení králů všech zemí Evropy, která jinak platila pro všechn lid. Řád se velmi rozšířil a získal mnoho nových přívrženců a nadšenců. Mnoho synů ze šlechtických rodin vstupovalo do řádu ani ne tak z přesvědčení, ale kvůli prestiži a majetku. Již nedlouho po oficiálním vzniku, řád darem získával značné jmění a pozemky. A tak se postupem času stával řád největším vlastníkem pozemků v celé Evropě. Někteří Evropané dávali templářům svou půdu, aby podpořili jejich poslání bránit křesťany. Společně ale s narůstajícím bohatstvím a vlivem templářského řádu, vzrůstal i počet nepřátel vůči němu, až byl řád na jaře 1312 zrušen papežem Klementem V. (1305-1314) jednajícím na popud francouzského krále Filipa IV. Sličného (1285-1314).¹⁶⁰

4.3.2. Rytíři a špitálníci sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty ¹⁶¹

Řád johanitů, špitálníků sv. Jana nebo také špitálních bratři sv. Jana Křtitele Jeruzalémského, založil bratr Gerard (1080-1120), představený špitálu, který spíše než založil úplně nové bratrstvo, nově zorganizoval původní řád svätého Jana pro laiky žijící pod benediktýnskou řeholí.¹⁶² To nejspíše existovalo ještě před příchodem prvních křižáků a mělo za úkol ošetřovat nemocné a sloužit jako odpočinkové místo pro poutníky. Původní špitál byl založen benediktiny z Itálie, z města Amalfi, ze kterého nejspíše pocházel i Gerard. Původním záměrem asi nebylo

¹⁶⁰ SANELLO, Frank. *Templáři : Boží bojovníci, ďábloví bankéři*. Praha : Brána, 2007, str. 7-16, 102-104.

¹⁶¹ Dále už jen johanité; Latinský název: *Sovrano Militare Ordine Ospedaliero di San Giovanni di Gerusalemme di Rodi e di Malta*.

¹⁶² BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křižovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 29-30.

vytvořit špitál a odpočinkové místo pro poutníky, ale spíše to bylo místo pro obchodníky směřující na Východ za obchodem. Po příchodu křižáků do Jeruzaléma byly řádu dány pozemkové dary od Godefroi z Bouillonu a první jeruzalémský král dal řád pod svou ochranu a věnoval mu další majetek. Roku 1113 vydal papež Paschalius II. (1099-1118) bulu, kterou oficiálně potvrdil práci tohoto bratrstva a postupem času získali od dalších papežů různá privilegia. Během let začali i v Evropě vznikat pod patronací řádu další špitály podél poutních cest nebo v místech, kde se poutníci soustřeďovali před naloděním do Jeruzaléma. Bratr Gerard umírá v roce 1120 a jeho nástupcem se stal Raymond z Puy (1120- 1158). Oproti templářům se vyznačovali johanité červeným šatem s bílým osmišpičatým křížem na prsou.

Původní poslání pomáhat chudým a nemocným se začalo měnit právě za tohoto představeného. Členové řádu se začali zaměřovat i na vojenskou ochranu poutníků od moře k Jeruzalému a v případě napadení muslimy, byli připraveni utkat se s nimi a bojovat se zbraní v ruce. Johanité museli skládat sliby chudoby, mravní čistoty a poslušnosti řádu. Původní poslání se začalo proměňovat v první polovině 12. století a na konci 70. let 12.století, vojenská složka řádu začala vystupovat nad složku péče o chudé, až ji úplně vytěsnila. Brzy se začali podobat řádu templářů a převzali od nich i některé znaky; například instituci velmistra.¹⁶³

Po pádu Akkonu roku 1291, byl řád vyhnán z Palestiny a začal působit na Kypru a začátkem 14. století se usídlil na Rhodosu. Od papeže řád dostal potvrzení, že je jeho legitimním vlastníkem. I když již řád nesídlil v Jeruzalémě, nadále pokračoval v boji proti muslimům pomocí vybudování loďstva.¹⁶⁴ Ještě v době, kdy johanité sídlili na Východě, udržovali velmi přátelské styky s orientálními křesťany. Ti byli dokonce přijímáni do bratrstva. Přátelské kontakty byly udržovány i s muslimy a Židy. Řád využíval jejich znalosti v oblasti lékařství a medicíny. Tyto přátelské styky se udržovaly i za jejich působení na Rhodosu. To ale mělo negativní dopad na řád. Po zrušení templářského řádu byli johanité nařčeni z kacířství a především světská moc usilovala o zrušení či úplné podmanění řádu pod světskou autoritu.¹⁶⁵

V první polovině 16.století získal řád od krále Karla V. (1519-1556) ostrov Maltu; od té doby je řád znám jako řád Maltézských rytířů. Ačkoli se členové řádu věnovali především boji s muslimy,

---

¹⁶³ BRADFORD, Ernle. *Řádoví rytíři*. Praha : Zvon, České katolické nakl., 1996, str. 22-29.

¹⁶⁴ Více tamtéž, str. 56-67.

¹⁶⁵ WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku : Kulturní dějiny řádu*. Praha : Academie, 2008, str. 45-51.

rozvoj zdravotní péče nebyl opomíjen, spíše naopak.¹⁶⁶ Na Maltě řád velice rozvíjel svou špitální činnost. Byly zde tři nemocnice, lékařská škola a postupem času se rozvinula i činnost misijní.¹⁶⁷

A i přesto, že byl řád z Malty v 18. století vyhnán Napoleonem Bonapartem, dodnes stále funguje a jeho činnost je zaměřena na pomoc nemocným a trpícím, především na Blízkém a Středním východě. Humanitární pomoc řádu je zaměřena celosvětově a centra pomoci nemocným vznikají téměř v každé zemi, která nutnou pomoc potřebuje. Mnoho dobrovolníků působí v Africe, Jižní Americe, Blízkém i Dálném východu. Jednou z nejvíce aktivních složek řádu jsou johanité v Německu, kteří se podílejí na zřizování stanic první pomoci.

Původní poslání, které bylo v některých etapách dějin opomíjeno či zastíněno bojem s muslimy, se dnes opět dostává do popředí a je hlavní náplní práce johanitů. Řád původně vznikl, aby pomáhal nemocným a chudým a dá se říct, že myšlenka bratra Gerarda je postupně naplňována.¹⁶⁸

4.3.3. Řád německých rytířů (Bratři německého řádu Panny Marie Jeruzalémské)¹⁶⁹

Řád Německých rytířů vznikl později než již dva zmíněné řády. Nejprve byl totiž součástí johanitů. V Jeruzalémském království převládala v té době francouzština, ale nebyli zde přítomni pouze Francouzi. V rámci řádu johanitů existovala skupina německých rytířů, kteří se usadili u kaple Panny Marie, kde také vznikl špitál a dům pro potřeby německých poutníků. Později bylo toto špitální bratrstvo papežem Celestinem II. (1143-1144) roku 1143 přičleněno a podřízeno řádu johanitů.¹⁷⁰ Špitální bratrstvo však mohlo mít německého převora. Během 2. křížové výpravy přišlo do Svaté země více Němců, kteří význam špitálních pozvedli. Po dobytí Jeruzaléma Saladinem v roce 1187, byli ale němečtí špitálníci, stejně jako ostatní řády, nuceni město opustit.¹⁷¹

Během 3. křížové výpravy, při dobývání Akkonu, byli ranění léčeni původními členy špitálu Panny Marie, kteří se do oblasti vrátili společně s německými křižáky. Vznikající nemocnici vzal

¹⁶⁶ Tamtéž, str. 218-223.

¹⁶⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 36.

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 241-248.

¹⁶⁹ Latinský název: *Ordo Equester Teutonicorum hospitalis Sanctae Mariae*.

¹⁷⁰ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 79.

¹⁷¹ BOGDAN, Henry. *Řád německých rytířů*. Praha : Garamond, 2009, str. 15-17.

pod svou ochranu a patronát Fridrich V. Švábský. Její příslušníci doufali, že po opětovném dobytí Jeruzaléma, do něj nově vzniklou nemocnici přenesou. V Akku došlo k úzkému spojení špitálu s Německou říší. V únoru 1191 vzal vzniklý špitál pod patronát i papež Klement II. (1046-1047). Jeho nástupce Celestýn III. (1191-1198) v roce 1196 podřídil řád řeholi sv. Augustýna a stvrdil jeho existenci. V dalších letech vzniklo dalších 5 sídel ve Svaté zemi. Řád se také usadil na jihu Itálie, odkud řídil přesun německých poutníků do Svaté země. Na počátku 13. století vznikla sídla v německých oblastech.¹⁷² Řád se, většinou na žádost tamních knížat, podílel na postupné christianizaci Pobaltí a roku 1254-1255 podnikl řád výpravu proti Prusům, na níž měl podíl i český král Přemysl Otakar II. (1253-1278). Další křížové výpravy následovaly; například s podporou Jana Lucemburského (1310-1346).¹⁷³

Od roku 1221 a 1226 byly řádu, papežem Honorem III. (1216-1227), uděleny privilegia, která zatím měli pouze johanité a templáři. Tím došlo ke zrovnoprávnění těchto tří řádů.¹⁷⁴ Řád německých rytířů byl oproštěn od placení desátků, mohl stavět kostely a členové nemohli být souzeni či být exkomunikováni nikým jiným než papežem. V čele Řádu německých rytířů stojí velmistr; prvním velmistrem se stal v roce 1198 Heinrich Walpot von Bassenheim. Členové byli zavázáni slibů chudoby, čistoty a poslušnosti. Navíc rytíři z tohoto řádu měli také za úkol chránit poutníky přicházející do Svaté země. Po pádu Akkonu a ztráty křesťanských držav v Palestině, řád německých rytířů, stejně jako johanité a templáři, musel území opustit. Jeho pozemkové majetky v Palestině nebyly hlavní částí jeho majetku; většinu svého pozemkového vlastnictví zaujímala oblast dnešního Německa a severní část dnešního Polska.

Již v roce 1283 si řád vytvořil vlastní stát podrobením pohanského Pruska. Zde začali členové řádu rozvíjet svou činnost; byly zakládány nemocnice a školy. V 15. století však řád přišel o velkou část svého území v bitvě proti Polsku. V této době také nebyl tolik podporován německým císařem Zikmundem Lucemburským (1419-1437), který se musel potýkat s vnitřními problémy v Českém státě.¹⁷⁵ Řád v následujících letech udržoval velmi blízké styky s rakouským císařským dvorem a členství mělo rytířům zajistit spíše dobré postavení než obnovu Pruského státu. Velkým problémem se stal nábor nových členů. Počet nově přichozích nadšenců byl stále nižší. Rytířství ztratilo v následujících staletích své kouzlo. Po Francouzské revoluci byl řád především řádem

---

¹⁷² Tamtéž, str. 18-25.

¹⁷³ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. první. Praha : Libri, 2004, str. 80-81.

¹⁷⁴ Podrobněji ADAM, Petr. *Němečtí rytíři*. Svitavy : Trinitas, 1998, str. 14-21.

¹⁷⁵ Podrobněji BOGDAN, Henry. *Řád německých rytířů*. Praha : Garamond, 2009, str. 179- 184, 196-197.

kněžským.¹⁷⁶ V roce 1834 se stal řád vojensko-duchovním institutem s lenními závazky k císaři. Habsburský rod tak rozhodoval co se bude s řádem dít dál. Ten se navrátil ke svému původnímu poslání a začal rozvíjet svou špitální činnost.¹⁷⁷ Po 1. světové válce a rozpadu Rakouska-Uherska, byl řád v očích nově vzniklých států nevídaným prvkem. Nebyl viděn jako řád špitální, ale jako pozůstatek habsburské moci. Řád si ale prosadil svou nezávislost a názor, že je především církevním řádem, nikoli řádem politickým a podporovaným Habsburky. V roce 1929 byly vydány nové regule řádu potvrzené papežem. Došlo také ke změně názvu. Upustilo se od Řádu německých rytířů a navrátilo se k původnímu názvu „bratří německého řádu Panny Marie Jeruzalémské“. Po 2. světové válce se řád navrátil k původnímu poslání pomáhat chudým, nemocným a starým lidem. Vzniklo mnoho nemocnic a domovů důchodců, ve kterých probíhá také výuka katechiky.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Tamtéž, str. 217-229.

¹⁷⁷ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004, str. 83.

¹⁷⁸ BOGDAN, Henry. *Řád německých rytířů*. Praha : Garamond, 2009, str. 240-246.

5. Kulturní dopad 1. křížové výpravy na Východě

První křížová výprava byla velkým zlomem v dějinách nejen křesťanství, ale i pro říše jako politické celky. Boj proti nevěřícím, v době vyhlášení výpravy, nebyl ničím novým. Novum spočívalo v tom, že se všichni křesťané spojili v jedno a společně táhli proti nevěřícím. V jednotě je síle. Ta spočívala v jejich víře, odhodlání a zapálení pro věc.¹⁷⁹ Muslimové křesťany znali v podobě Byzantinců. Jejich styl boje ovšem měl hodně daleko od náboženského fanatismu, který sem dorazil v podobě několika tisíců bojovníků. I když se spolu s křesťany postupem času naučili nějakým způsobem žít, společný dialog nenašli.¹⁸⁰ Postupem času se první příchozí křižáci přizpůsobili a sžili s místními muslimy. Bylo pochopitelné, že pokud budou obyvatelé všech tří náboženství žít v míru, přinese to užitek všem stranám. Nově příchozí Evropané však příliš nechápali podivné soužití s těmi, kteří utlačovali křesťany a shovívavost svých bratří odsuzovali. Nakonec však i oni se museli přizpůsobit místním podmínkám. V kronice Usáma ibn Munkize najdeme mnoho kladných slov na stranu Franků. Muslimové se mohli modlit svým způsobem, směrem k Mekce, což jim zabezpečovali dokonce sami templáři. Nicméně jsou zde i zmínky o odlišném způsobu soudu či chování se k ženám.¹⁸¹

Ačkoliv křižáci obsadili Jeruzalém, celou oblast Palestiny se jim dobýt nepodařilo. Proto byly křižácké státy neustále ohrožovány muslimy z východu. Velkým problémem se stal nedostatek Evropanů. Po dobytí Jeruzaléma, většina rytířů odešla zpět do Evropy a nebo se přesunula k pobřeží, jehož města byla přece jen bezpečnější a více vzdálena od muslimských Saracénů¹⁸². Zde bylo možno lépe provozovat obchod. Jeruzalém se většinou opíral o řemeslnou výrobu, a v tom se nově příchozí sedláci či vojáci nevyznali. Svaté město bylo velice vylištěné, a proto nebylo možné ho účinně ochránit. Navíc Židé i muslimové měli zákaz pobývat v Jeruzalémě. Tento zákon se navíc vztahoval i na křesťany místních církví; koptové, syrští i palestínští křesťané byli nedůvěryhodnými a podezřelými ze spolčování se s muslimy. Opatření povolila až za Balduina II., kdy byli Židé i muslimové vpouštěni do města kvůli obchodu. Postupem času, za vlády krále Balduina I., se i křesťané místních církví směli vrátit, a tím také zvýšit počet zdejších

¹⁷⁹ DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973, str. 24.

¹⁸⁰ NICOLLE, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 91.

¹⁸¹ Podrobněji IBN MUNKIZ, Usáma. *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Praha : Odeon, 1971, str. 207-213.

¹⁸² Saracén- pojem rozšířený ve středověku, označoval každou osobu, která vyznává muslimské náboženství. Vychází z řeckého „sarakenoi“, pojmu z prvních století n.l. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/Saracen>.

obyvatel.¹⁸³ Navíc duchovní řecké církve z Jeruzaléma odešli, když ho dobyli Seldžuci, na Kypr. Ale po jeho opětovném dobytí křesťany se nevrátili. Křižáci na jejich místo dosadili latinské kněze a vytvořili si zde svou, latinskou církevní hierarchii.¹⁸⁴

Po výhře nad fátimovskou armádou v Jeruzalémě a následně v Askalonu, se většina rytířů začala vracet do svých vlastí. Ti, co zůstali, se museli velmi přizpůsobit zdejšími podmínkám, na které sice nebyli zvyklí, ale již během putování je poznali. Latinské obyvatelstvo, které se usadilo v Palestině se pomalu začalo měnit a přijímat zvyky starousedlíků. Usáma ibn Munkiz uvádí: „Každý, kdo nedávno přijel z franské země, je mnohem hrubších mravů než ten, kdo již zdomácněl a šil se s muslimy.“¹⁸⁵ Lidé tady měli svá panství s pozemky, získali určité postavení a nebylo divu, že se někteří nemínili vrátit, když by v Evropě takového postavení a majetku nedosáhli. Muži se ženili s místními ženami, učili se místním jazykům a nová generace, která se zde narodila, o Evropském životě v mnoha případech slyšeli jen z vyprávění.¹⁸⁶

Západní křesťané se museli hodně přizpůsobit jak podnebí, tak i místním poměrům, protože sami zde byli v menšině, oproti svým arabským sousedům. Frankové, kteří tvořili většinu prvních usedlíků, byli obklopeni potravinami, které pro ně byly velmi neznámé. Vzhledem k počasí se zde dařilo plodinám, které v Evropě neznali, anebo o nich jen slyšeli, jako byly banány, datle, fíky, citrony a mnoho dalších. Strava se stala pestřejší a bohatší. Brzy zde začaly vznikat vinice, které v těchto končinách, obývaných muslimy, nebyly.

Od Syřanů přijali křižáci styl střihání a holení vousů, a také se začali oblékat dle počasí. Přestávaly se nosit dlouhé šaty, na které byli zvyklí a přešlo se v létě do lehčího, v zimě do teplejšího obleku. Velká změna nastala v hygieně. Lidé se stali mnohem čistotnějšími. Hygiena byla v Evropě velmi opomíjena a zanedbávána, protože počasí si ji příliš nežádalo. V těchto teplých krajinách začali ale o sebe víc dbát a užívat místních lázní.¹⁸⁷

Západní křesťané postupně své nabyté nemovitosti, po vzoru Byzantinců, velmi luxusně vybavovali. Materiál byl lépe dostupný a levnější než v Evropě, tudíž se jejich sídla začala naplňovat nábytkem ze vzácných dřevin, perskými koberci, stříbrnými lustry či lampami. Celková úroveň a komfort života velmi vzrostly. V době, kdy křižáci již neválčili, začali

---

¹⁸³ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Jeruzalém*. Praha : Lidové noviny, 1999, str. 270- 273, 278.

¹⁸⁴ NICOLLE, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007, str. 89-90.

¹⁸⁵ IBN MUNKIZ, Usáma. *Knih zkušenosť arabského bojovníka s křižáky*. Praha : Odeon, 1971, str. 205.

¹⁸⁶ HROCHOVÁ, Věra. *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982, str. 128.

¹⁸⁷ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 92-93.

s pěstováním řemesel. Rozvinulo se hrnčířství nebo sklářství, což se křižáci naučili od samotných Arabů.¹⁸⁸

Ještě před vznikem Zámoří se především obchodníci z Itálie, z Benátek a postupem času i z Janova a Amalfi, podíleli na obchodu ve Středozeří. Velmi významní se v tomto ohledu stali Benátčané, kteří se podíleli i na obchodu s Byzancí a v budoucnu získali i značné územní celky v oblasti Řeckých ostrovů. Se založením křižáckých států a obsazením přímořské oblasti v Palestině se tito obchodníci chopili nové příležitosti. Zámoří jim otevíralo cestu k obchodním trasám na Blízkém východu, přes Rudé moře se dostávali do Indického oceánu a do Indie samotné.¹⁸⁹ Potravinu, kterou Evropa poznala díky obchodování s Blízkým východem, byla cukrová třtina a výroba cukru, která se rozmohla v přímořských městech a finální produkt se poté dovážel do Evropy. Dalším důležitým zbožím, které Evropa poznala díky křižovým výpravám do Svaté země, byly látky. Hedvábí, kvalitní plátina nebo purpurová barviva, ale také sklo, se stalo dalším vývozním artiklem ze vzdálenějších krajín Blízkého východu. Ačkoliv se díky dobytí Palestiny a severní Sýrie podařilo italským kupcům o snazší obchodování s těmito končinami, po vyhnání křesťanů a zánikem křižáckých států ale obchodování nekončí. Hlavní tepny obchodních cest s Blízkým i Dálným východem vedly před Egypt a přes severní byzantská města. Vznik křižáckých států tedy nepodnítl vznik obchodu, ale pouze přispěl k jeho rozšíření a zvýšení intenzity.¹⁹⁰

Velice se rozmohlo i stavitelství. Po usazení v Jeruzalémě začali Frankové město přestavovat podle západních vzorů. Začátkem 12. století se začalo s přestavbou Skalního dómu. Muslimové věří, že právě na toto místo vstoupil svou nohou prorok Muhammad při výstupu do nebes a je pro ně proto velice významným místem. Křesťané ale skálu obložili mramorem, nad kupolí byl vztyčen kříž, ozdobili chrám sochami a obrazy, vystavěli oltář a kůr. Do mramoru byly vytesány obrazy a latinské texty. Chrám byl muslimům navrácen až za sultána Saladina, který stavbě navrátil původní tvář.¹⁹¹ Balduin se z počátku své vlády musel potýkat s nedostatkem financí a mešita al- Aksá, která mu sloužila jako rezidenční sídlo, si nemohl dovolit přebudovat. Díky penězům, které přinesli templáři do Jeruzaléma, byla později přestavěna část mešity al- Aksá, která sloužila řádu jako vojenská základna a podzemní části sloužily jako konírna.

---

¹⁸⁸ Tamtéž, str. 93-95.

¹⁸⁹ Podrobněji FLETCHER, Richard. *Kříž a pŕlměsíć*. Praha : Mladá fronta, 2004, str. 79-80, 82-83.

¹⁹⁰ HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996, str. 262-264.

¹⁹¹ Zpracováno dle ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Jeruzalém*. Praha : Lidové noviny, 1999, str. 274; GABRIELI, Francesco. *Křižové výpravy očima arabských historiků*. Praha : Argo, 2010, str. 160-161.

Kolem svých hradů a sídel si křižáci stavěli velké hradby a obranné valy proti muslimským sousedům. Ačkoliv přijali určitý způsob života a z části se přizpůsobili zdejšími podmínkami, k úplnému soužití s Araby nedošlo. Jejich nově vybudované státy neměly pevné základy, a proto ani nemohly mít delšího trvání. Dobyté území se pokoušeli přetvořit podle evropských vzorů. Podle románského slohu bylo přetvořeno a nově vzniklo mnoho staveb; kostel Božího hrobu, kostel zasvěcený Sv. Anně, kostel Getsemanský, na místě hrobky Panny Marie byl vystavěn klášter. Mimo výše jmenované zde vzniklo mnoho benediktýnských klášterů a kostelů, kterými chtěli křižáci zdůraznit svou víru.¹⁹²

V prvních letech svého života v Palestině, křižáci stavěli především obranné hrady na ochranu před muslimy. Příkladem takových staveb jsou hrady Krac nebo Margat. V pozdějších letech ale místní pracovní sílu začali využívat a stavby, které vznikaly, měly znaky jak evropské, tak i místní kultury. Brzy se tak západní přistěhovalci naučili od svých sousedů více používat při stavbách kámen, který byl lépe dostupný než dřevo, které se většinou muselo dovážet z větší dálky.¹⁹³

Velkou úroveň dosáhlo i lékařství, které bylo u Arabů pokročilejší a křižáci se tak seznamovali s novými znalostmi. Velký podíl na tom měl Řád Sv. Jana, který svou špitální činnost velice rozvíjel.¹⁹⁴ Do jejich nemocnic byli přijímáni nejen nově příchozí křesťané, ale i místní obyvatelé.¹⁹⁵ O křižáckém lékařství najdeme zmínky i v arabských kronikách. Sami Arabové se od křižáků jistě přiučili nějakým lékařským postupům. Avšak některé způsoby léčení nemocných byly zvláštní a Arabové se jim velmi podivovali; ale některé sami poté začali používat.¹⁹⁶ V práci Usáma ibn Munkize je mnoho poznatků o frankém lékařství: „Král měl za správce pokladny jednoho rytíře, kterému se (Alláh ho proklej!) říkalo Bernard. Byl to jeden z nejproklínanějších a nejničemnějších Franků. Toho kopl kůň do nohy. Noha mu zhnisala a otevřela na čtrnácti místech. Vždycky když se rána na jednom místě zavřela, na druhém se zase otevřela. Modlil jsem se za to, aby umřel. Ale přišel k němu jakýsi franský lékař, který odstranil z rány všechny masti a jal se ji omývat silným octem. Rána se zacelila a on se uzdravil a byl zase jako satan... Také já

---

¹⁹² Zpracováno dle ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Jeruzalém*. Praha : Lidové noviny, 1999, str. 274- 281.

¹⁹³ WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku : Kulturní dějiny řádu*. Praha : Academie, 2008, str. 404-407.

¹⁹⁴ BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995, str. 96- 97.

¹⁹⁵ WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku : Kulturní dějiny řádu*. Praha : Academie, 2008, str. 116.

¹⁹⁶ Podrobněji IBN MUNKIZ, Usáma. *Knihy zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Praha : Odeon, 1971, str. 202- 209.

jsem léčil tímto prostředkem každého, u koho se ukázala tato choroba.“¹⁹⁷ Jiným příkladem zvláštností a odlišností, kterým se muslimové divili, může být tato citace: „Byl v naší zemi jeden mocný rytíř, který onemocněl a blížila se jeho poslední hodinka. Přišli jsme k jednoho našemu přednímu duchovnímu a požádali jsme ho, aby se přišel na onoho rytíře podívat...Přinesli jsme mu trošku vody, on změkčil vosk a udělal kuličky veliké jako prstové články. Ty pak obě vstrčil nemocnému do nosních dírek. Nato rytíř zemřel. Řekli jsme mu: ‚Už je mrtev.‘ Odpověděl: ‚Ovšem. Trápil se, a proto jsem mu ucpal nos, aby zemřel a došel klidu.‘“¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ IBN MUNKIZ, Usáma. *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Praha : Odeon, 1971, str. 204-205.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 209.

Závěr

Křesťanství vždy bylo a je spjaté s Jeruzalémem. Křesťanští obyvatelé zde pod různými vládci žili po dlouhá staletí a poutníci do Jeruzaléma mohli přicházet. Když však v roce 1078 dobyli Jeruzalém Seldžučtí Turci, příchod poutníků do Svatého města končí. Jeho dobytí způsobilo v Evropě vlnu zděšení, ale také masový odchod tisíců křesťanů do Orientu s myšlenkou návratu Svatého města do křesťanských rukou. Lidé odcházeli ze svých domovů na pomoc svým křesťanským bratřím v Palestině. Ve znamení kříže odcházeli jako jeden muž lidé z Evropy. Cílem už od počátku bylo dobytí Jeruzaléma a jeho vytržení z rukou muslimů.

První křížová výprava svého cíle dosáhla. Jeruzalém se opět ocitl v rukou křesťanů v létě 1099. Jeho dobytí bylo významnou událostí a v Evropě vyvolalo vlnu nadšení. Jeho obsazení ale bylo provázeno prolitím velkého množství krve, především na straně muslimů. Po dohodě předních vůdců křížového tažení byl zvolen „správce Božího hrobu“. Názor, že Jeruzalém svého krále má v osobě Ježíše Krista, se příliš dlouho neudržel a již záhy, v roce 1100, byl korunován první jeruzalémský král. Tento nově vzniklý státní útvar měl ovšem velmi chabé základy a po dvou stoletích padl opět do rukou muslimů. Křížáci se příliš nepřizpůsobili místním poměrům a zájem o místní kulturu neprojevali. Spíše se snažili prosadit evropskou kulturu na místech, která se odlišovala od Evropy snad úplně vším, a která neměla pro západní kulturu žádné předpoklady. Ačkoliv byl Jeruzalém dobyt a muslimové sídlící v něm byli pobiti, z oblasti Palestiny úplně vyhnáni nebyli a celá oblast nikdy nebyla pod úplnou kontrolou křesťanů.

Na stejně nepevných základech jako stálo Jeruzalémské království, vznikly i další tři křížácké státy. Jejich existence byla velmi vratká a ohrožovány byly nejen ze strany muslimů, ale i Byzance. Neustálé hádky a boje mezi samotnými jejich vládci taktéž nepřispěly k soudržnosti. Dobytím Edesského hrabství započala druhá křížová výprava.

Časté ataky ze strany muslimů proti nově přichozím Evropanům, daly podnět ke vzniku rytířských řádů. Bezprostředně po dobytí Jeruzaléma vznikl řád templářů, který si dal za úkol chránit poutníky na cestě od moře do Jeruzaléma. Již od počátku byl řádem vojenským. Rytíři byli podporováni jak papežem, tak i světskými vládci. Příběhy o jejich chrabrosti se rychle šířili i do muslimského světa a templářští rytíři se stali uznávanými bojovníky. Naopak řád johanitů byl od počátku řádem špitálním s primárním úkolem pomáhat nemocným a chudým a existoval již před příchodem křížáků do Jeruzaléma. Původní poslání se brzy začalo měnit a ze špitálního řádu najednou vznikl řád vojenský. Ačkoliv pomoc nemocným nikdy nebyla úplně opomíjena, často

byla zatlačována do pozadí. Řád německých rytířů měl obdobný vývoj jako johanité. Z původně špitálních bratří se stal řád vojenský. Rytíři se velmi zasloužili o christianizaci Pobaltí a Pruska, kde vytvořili na čas vlastní stát. Stejně jako johanité byla jejich existence několikrát ohrožena, nakonec se ale také vrátili k původnímu poslání pomáhat nemocným a potřebným.

Křížová výprava znamenala otevření nových území pro obyvatele Evropy. Ti sem začali přicházet a oblast obsazovat. Ačkoliv se postupem času obnovila komunikace mezi křesťany a muslimy a křesťané od muslimů přijali určitý způsob života, do Palestiny přicházeli s myšlenkou postavení si hradů, tvrzí a kostelů dle evropských vzorů v románském slohu, ačkoliv v Evropě už se prosadil nový sloh, a tím byla gotika. Křížáci se v Palestině o kulturní život svých sousedů příliš nezajímali a k prolínání kultur nedocházelo. Ani názor, že křížová výprava otevřela nové obchodní cesty na Východ, není správný. Italští obchodníci se v oblasti pohybovali mnohem dříve, než sem první křížáci dorazili. Již dávno čile obchodovali s Byzancí i s Egyptem. Navíc hlavní tepny obchodních cest vedly právě přes Egypt a Byzanc. Oblast Palestiny tudíž nebyla pro obchodníky příliš výnosná. Snad jedinou plodinou, kterou Evropa poznala skrze křížové tažení, byla cukrová třtina.

První křížová výprava měla za úkol osvobodit Jeruzalém a východní křesťany od muslimů. Osvobození ale spíše znamenalo násilné prosazování latinské liturgie a ortodoxní církev tak byla zatlačována do pozadí. Oblast se podařilo, tzv. latiníkům, obsadit na dvě století. Po dobytí oblasti mameluky, bylo území Palestiny osídleno převážně muslimy.¹⁹⁹ a tím započala další, neméně zajímavá kapitola dějin Blízkého východu.

---

¹⁹⁹ Mamelukové svůj sultanát vytvořili v polovině 13. století až do století 16. Ovládali oblast Palestiny a Egypta. V roce 1291 došlo k dobytí, a zároveň i k rozvrácení, křesťanských držav v této oblasti, a to dobytím Akkonu. ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Jeruzalém*. Praha : Lidové noviny, 1999, str. 300-301.

Použitá literatura

Prameny:

ČERNÝ, Václav . *Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách*. Praha : Academia, 2009. 417 s. ISBN 978-80-200-1705-5.

HROCHOVÁ, Věra. *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha : Státná pedagogické nakladatelství, 1982. 255 s.

CHARTRESSKÝ, Fulcher. *Historie Jerusalémská : Děje rytířstva křesťanského na výpravě do země svaté od léta Páně MXCV do MCXXVII a kralování obou Balduinů v Jerusalémě*. Nový Jičín, 1920. 158 s.

IBN MUNKIZ, Usáma. *Kniha zkušeností arabského bojovníka s křižáky*. Praha : Odeon, 1971. 344 s.

KOMNENA, Anna. *Paměti byzantské princezny*. Praha : Odeon, 1996. 565 s. ISBN 80-207-0527-9.

Kosmova kronika česká. Praha : Paseka, 2005. 304 s. ISBN 80-7185-515-4.

Křížové výpravy očima arabských historiků. Praha : Argo, 2010. 336 s. ISBN 978-80-257-0333-5.

Odborná literatura:

ADAM, Petr. *Němečtí rytíři*. Svitavy : Trinitas, 1998. 159 s. ISBN 80-86036-08-1.

ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Jerusalém*. Praha : Lidové noviny, 1999. 469 s. ISBN 80-7106-349-5.

BAKER, Alan. *Rytíř*. Praha : Metafora, 2003. 208 s. ISBN 80-86518-66-3.

BARBER, Malcolm. *Noví rytíři*. Praha, Argo, 2006. 435 s. ISBN 80-7203-764-1.

BOGDAN, Henry. *Řád německých rytířů*. Praha : Garamond, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7407-063-1.

BRADFORD, Ernle. *Řádoví rytíři*. Praha : Zvon, české katolické nakl., 1996. 290 s. ISBN 80-7113-135-0.

BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. Praha : Academia, 1995. 228 s. ISBN 80-200-0512-9.

DUGGAN, Alfred. *Křižácké výpravy*. Praha : Orbis, 1973. 216 s. ISBN 602-22-862.

- FLETCHER, Richard. *Kříž a půlměsíc*. Praha : Mladá fronta, 2004. 144 s. ISBN 80-204-1145-3.
- HAVLÍK, Lubomír. *Přehledné dějiny Byzance*. Brno : Rektorát UJEP Brno, 1979. 140 s. ISBN 55-981-79.
- HOŠŤÁLEK, Stanislav. *Kniha o rytířích*. Praha : Půdorys, 2002. 142 s. ISBN 80-86018-16-4.
- HROCHOVÁ, Věra; HROCH, Miroslav. *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha : Mladá fronta, 1996. 296 s. ISBN 80-204-0621-2.
- HROCHOVÁ, Věra; TŮMA, Oldřich. *Byzantská společnost : Soubor byzantských reálií*. Praha : Karolinum, 1991. 147 s. ISBN 382-112-91.
- CHAZAN, Robert. *European Jewry and the First Crusade*. University of California Press, 1996. ISBN: 978-0520205062.
- CHAZAN, Robert. *Židé středověkého západního světa*. Praha: Argo, 2009. ISBN: 9-788025701386.
- KOVAŘÍK, Jiří. *Meč a kříž : Rytířské bitvy a osudy I. 1066-1214*. Praha : Mladá fronta, 2005. 280 s. ISBN 80-204-1289-1.
- NICOLLE, David. *Pád Akkonu 1291 : Krvavý zánik křižáckých států*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 96 s. ISBN 978-80-247-3414-9.
- NICOLLE, David. *První křížová výprava 1096-99*. Praha : Grada Publishing a.s., 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-1896-5.
- NICHOLSONOVÁ, Helen. *Templáři : 1120-1312*. Brno : Computer Press, a.s., 2008. 62 s. ISBN 978-80-251-1882-5.
- RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 1, The First Crusade and the Foundation of the Kingdom of Jerusalem. New York: Harper & Row, 1964. 376 s.
- RUNCIMAN, Steven. *A History of the Crusades*. Vol. 2, The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100 – 1187. New York: Harper & Row, 1965. 525 s.
- RUNCIMAN, Steven. *The First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. 391 s. ISBN 0-521-23255-4.
- RUNCIMAN, Steven. *Die Erste Kreuzzug*. München: Verlag C. H. Beck, 1981, 239 s. ISBN 3-406-076777.
- SANELLO, Frank. *Templáři : Boží bojovníci, ďábloví bankéři*. Praha : Brána, 2007. 180 s. ISBN 978-80-7243-326-1.
- SEIBT, Ferdinand. *Lesk a bída středověku*. Praha : Mladá fronta, 2000. 424 s. ISBN 80-204-

0783-9.

WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Řád johanitů ve středověku : Kulturní dějiny řádu*. Praha : Academie, 2008. 473 s. ISBN 978-80-200-1381-1.

ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. Praha : Academia, 1992. 529 s. ISBN 80-200-0454-8.

Encyklopedie a slovníky:

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích : Řády rytířské a křížovníci*. Praha : Libri, 2004. 215 s. ISBN 80-7277-085-3.

Encyklopedie osobností Evropy od starověku po současnost. Praha : Nakladatelský dům OP, 1993. 711 s. ISBN 80-85841-00-2.

Lexikon des Mittelalters. Band V. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003. ISBN 3-423-59057-2.

Ottův slovník naučný (1.-26.díl). Praha: vydavatel J.Otto.

Internetové zdroje:

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/523863/Saracen>> [cit. 2011-02-15]

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/149891/Daimbert>> [cit. 2011-03-02]

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/35863/Arnulf-of-Chocques>> [cit. 2011-03-02]

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/274888/Hugh-of-Vermandois>> [cit. 2011-04-11]